

UNIVERSITATEA NAȚIONALĂ DE APĂRARE “CAROL I”
Centrul de Studii Strategice de Apărare și Securitate

dr. Cristian BĂHNĂREANU

SECURITATEA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI ÎN CONTEXT EUROPEAN

Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”
București, 2010

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

BĂHNĂREANU, CRISTIAN

Securitatea energetică a României în context european / dr. Cristian Băhnăreanu. – București : Editura Universității Naționale de Apărare “Carol I”, 2010

ISBN 978-973-663-847-3

620.9(498+4)

© Toate drepturile asupra prezentei ediții sunt rezervate
Universității Naționale de Apărare „Carol I”

- *Lucrarea a fost discutată în ședința Consiliului Științific al CSSAS*
- *Responsabilitatea privind conținutul revine în totalitate autorului*

ISBN 978-973-663-847-3

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1	
Securitatea energetică – componentă a securității economice	7
1.1. Dimensiunea economică a securității.....	7
1.2. Securitatea energetică.....	11
1.3. Impactul crizei economico-financiare asupra securității energetice.....	14
Capitolul 2	
Strategii și interese energetice	17
2.1. Politică energetică a Uniunii Europene.....	17
2.1.1. Tratatul de la Lisabona și Strategia Europa 2020.....	17
2.1.2. Energie sustenabilă, competitivă și sigură.....	20
2.1.3. Realități și perspective europene în domeniul energiei.....	26
2.2. Balanța energetică în Regiunea Mării Negre.....	29
2.2.1. Actori și interese energetice.....	30
2.2.2. Potențial energetic.....	37
Capitolul 3	
Energetica României – între interesele Uniunii Europene și actorilor răsăriteni	43
3.1. Strategia energetică.....	43
3.2. Industria energetică.....	48
3.3. Perspective ale energiei românești.....	55
Concluzii și propuneri	62

The Romania's Energy Security in European Context

Summary

• Introduction • Energy security – a component of economic security * *Economic dimension of security* * *Energy security* * *The impact of economic and financial crisis on energy security* • Energy strategies and interests * *The energy policy of the European Union* * *Energy balance in the Black Sea region* • Romanian energy sector – between the interests of the European Union and Eastern actors * *The energy strategy* * *The energy industry* * *Prospects of the Romanian energy sector* • Conclusions and proposals

Abstract

Currently, the energy security is a particular issue of national, regional and global security. Ensuring energy security involves today more than ever, correlations with political and military aspects of security as a whole.

As a big consumer of energy, the European Union continues to have a really vulnerable position on the global market taking into account its energy dependence on Russian resources and increasing energy risk. On the one hand, European energy policy has been continuously adapted to new geopolitical, geoeconomic and geostrategic realities, in order to ensure affordable energy, energy efficiency and environmental protection. On the other hand, Member States' interests in energy and delay implementation of strategies and action plans undermine the process of ensuring sustainable, competitive and secure energy.

In that equation, the Romania's energy security largely depends on economic cooperation and a strategic and energy partnership between EU and Russia.

INTRODUCERE

Resursele energetice au influențat permanent și în mod covârșitor evoluția societății umane și dezvoltarea ei economică. În acest sens, ONU în *Agenda 21* din 1992 preciza că „energia este esențială pentru dezvoltarea economică și socială și îmbunătățirea calității vieții”¹. Petrolul și gazele continuă să fie motiv de cooperare, dar și de confruntare și dispute între actorii sistemului internațional, pe marginea deținerii și controlului lor, accesului la ele, aprovizionării, distribuției și utilizării lor, și modelează din ce în ce mai mult economia, securitatea, politica externă și prioritățile statelor.

În prezent, securitatea energetică se afirmă puternic ca o latură aparte a securității naționale, regionale și globale. Asigurarea securității energetice, implică astăzi, mai mult decât în trecut, corelații cu aspectele politice și militare ale securității în ansamblul său. Starea de securitate energetică presupune depășirea unor vulnerabilități, contracararea unor riscuri, pericole și amenințări la adresa satisfacerii nevoilor individuale, iar bunăstarea și interesele de securitate ale cetățenilor nu pot fi satisfăcute fără asigurarea securității economice și, implicit, a securității energetice.

Uniunea Europeană, ca mare consumator de energie, continuă să aibă pe piața globală o poziție cu adevărat vulnerabilă. Dependența de resursele energetice din Federația Rusă și accentuarea riscului energetic pe măsură ce economia se dezvoltă, preocupă autoritățile de la Bruxelles la cel mai înalt nivel. Pe de o parte, politica energetică europeană a fost adaptată permanent la noile realități geopolitice, geoeconomice

și geostrategice în scopul aprovizionării cu energie la prețuri accesibile, promovării eficienței energetice și protecției mediului. Pe de altă parte, interesele statelor membre în domeniul energetic și întârzierea aplicării strategiilor și planurilor de acțiune europene subminează procesul de asigurare cu energie sustenabilă, competitivă și sigură.

În această ecuație, securitatea energetică a României ca țară membră a Uniunii Europene și parte importantă a Regiunii Mării Negre, depinde în mare măsură de cooperarea economică, de un parteneriat strategic și energetic solid între UE și Rusia. De asemenea, devine extrem de important ca țara noastră să-și valorifice la maxim avantajele geostrategice, potențialul energetic și nu în ultimul rând posibilitatea de a deveni un important coridor de tranzit dinspre producătorii răsăriteni spre consumatorii occidentali.

¹ United Nations, *Agenda 21*, în Capitolul 9 “*Protection of the Atmosphere*”, Rio de Janeiro, 1992, www.un.org/esa/sustdev/documents/agenda21/english/agenda21chapter9.htm.

CAPITOLUL 1

Securitatea energetică - componentă a securității economice

Asigurarea securității statului trebuie să se întemeieze primordial pe securitatea individului, iar interesele de securitate ale statului să fie în concordanță cu interesele de securitate ale cetățenilor. În acest context, condițiile de securitate cerute de populație pentru bunăstarea sa, față de care statul are responsabilitatea de a se asigura că sunt satisfăcute, se întemeiază mai ales pe cele de natură economică. Experiența ultimilor ani și mai ales recenta criză ce a cuprins întreg sistemul economico-financiar global, demonstrează că nu poate exista pace socială și prosperitate economică fără a se asigura securitatea la toate nivelurile, inclusiv securitatea energetică.

Aliniatul 1 al articolului 25 din Declarația Drepturilor Omului a ONU subliniază că „orice om are dreptul la un nivel de trai care să-i asigure sănătatea și bunăstarea lui și familiei sale, cuprinzând hrana, îmbrăcămintea, locuința, îngrijirea medicală, precum și serviciile sociale necesare...”², astfel încât putem spune că securitatea individului implică inevitabil consumul unei anumite cantități de resurse energetice. Prin urmare, toate nevoile de bază indispensabile unei existențe umane adecvate necesită energie și materii prime ce trebuie asigurate prin eforturile concertate ale autorităților statale.

1.1. Dimensiunea economică a securității

Latura economică a realizării securității este tot mai importantă, pe măsură ce economia a devenit „motorul” fără de care puterea națională, fie ea politică, socială sau militară, nu poate funcționa la parametri normali. Definiția formulată de

² Organizația Națiunilor Unite, *Declarația Universală a Drepturilor Omului*, 10 decembrie 1948, www.onuinfo.ro/documente_fundamentale/declaratia_drepturilor_omului.

Laurence Martin, care afirmă că securitatea reprezintă „asigurarea bunăstării viitoare”³, surprinde tocmai această latură economico-socială a procesului de realizare a securității. În epoca actuală, economia este cel mai dinamic și complex factor de potențial care asigură bunăstare statului respectiv, adică prosperitate și securitate propriilor cetățeni.

Criza economico-financiară din ultimii ani și mai ales efectele negative ale acesteia la nivelul statului, comunității și individului au reaprins dezbaterile despre securitate economică. Dacă securitatea economică înseamnă „acces la resurse, finanțe și piețe, necesar susținerii unui nivel convenabil de bunăstare și putere al statului respectiv”⁴, lipsa banilor și accesul tot mai dificil la finanțele internaționale au dus treptat la scăderea nivelului de dezvoltare al statului și, implicit, al bunăstării individului.

Până nu demult, securitatea economică a unui stat era văzută ca o consecință directă a stocului de resurse naționale și a nivelului de dezvoltare. Acum, problema securității economice se mută din spațiul economiilor naționale în câmpul din ce în ce mai bine delimitat al complexelor economice regionale și internaționale, iar atingerea unui anumit nivel de securitate economică depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a menține accesul la resursele economice externe.

Securitatea economică reprezintă un concept tot mai complex și dinamic, ce derivă din multitudinea de procese și fenomene politice, economico-financiare, sociale, ecologice și nu numai pe care o presupune. Securitatea economică, în condițiile globalizării, nu mai poate percepută decât în strânsă

³ Laurence Martin, „Poate exista securitate națională într-o epocă nesigură?”, *Encounter*, 60:3 (1983), p. 12, apud Barry Buzan, *Popoarele, statele și teama. O agendă pentru studii de securitate internațională în epoca de după Războiul Rece*, Editura Cartier, Chișinău, 2000, p. 28.

⁴ Barry Buzan, *op. cit.*, 2000, pp. 247-254.

legătură cu securitatea națională, cu politica economică promovată de statul respectiv și, mai ales, cu gradul de deschidere și de participare la activitățile și circuitele economice internaționale. Mai mult, securitatea economică depinde de capacitatea statului de a contracara toată gama de riscuri, pericole și amenințări, interne și externe, la adresa resurselor de natură economică, dar și de a-și maximiza avantajele în raport cu mediul economic internațional.

Totuși, amenințările la adresa domeniului economic sunt dificil de identificat, fiind constituite de factori ce subminează regulile, normele și instituțiile sale componente, iar obiectele lor de referință sunt reprezentate de o gamă largă de entități: de la regimurile economice specifice la piața globală. Astfel de amenințări pot fi considerate ca un atac la adresa statului în condițiile în care acțiunea externă conștient condusă de alte entități duce la pierderi materiale, presiuni asupra diferitelor instituții ale statului și chiar prejudicii substanțiale asupra sănătății și longevității populației. Exemplele cele mai evidente ar putea fi: interdicțiile internaționale la resursele și piețele economice; stânjenirea liberei dezvoltări a schimburilor economice bi- și multilaterale; limitarea accesului la unele resurse și oportunități regionale, importante pentru realizarea intereselor; agresiunea economico-financiară; ofensivele economice pentru distrugerea și coruperea economiilor, inclusiv politica de dumping; falsificare și spălare de bani; blocaje, sancțiuni, embargouri, dictatul economic, bariere vamale, spionaj, monopoluri, fuzionări; piraterie navală etc.

Securitatea economică, ca dimensiune a securității naționale și internaționale, desemnează starea economiei fundamentată pe prosperitate, legalitate, echilibru și stabilitate și bazată pe principiile economiei de piață, exprimată prin ordinea de drept și asigurată prin acțiuni de natură economică,

politică, socială, juridică și de altă natură⁵. Securitatea economică, cuplată cu democrația și măsurile guvernamentale de securitate socială, favorizează dezvoltarea, pe de o parte, și promovează stabilitatea socială, pe de altă parte⁶.

Resursele naturale, inclusiv cele energetice, se află printre valorile de securitate economică de interes major pentru securitatea națională. Alături de economia de piață, dezvoltarea durabilă, concurența loială, echilibrul ecologic, proprietatea, libertatea economică, sistemul financiar-bancar, protecția socială, cercetarea științifică și tehnologică etc., resursele naturale ale unei țări reprezintă fundamentul pentru clădirea unei economii moderne, stabilă și puternică. Securitatea economică ar trebui înțeleasă ca fiind: un factor esențial al securității naționale și anume acela care asigură resursele și echilibrul dinamic al celorlalte componente ale acestui sistem; obiectiv prioritar al fiecărui individ, comunitate umană, stat național, organizație regională și internațională; stare a economiei naționale văzută ca sursă și fundament al eradicării sărăciei, foametei, inegalităților sociale și economice atât între indivizi, cât și între diferite regiuni ale unei țări. Prin urmare, prin securitate economică putem înțelege indicatorii și tendințele economice care reflectă starea bunăstării economice a unei națiuni sau a cetățenilor săi.

În opinia noastră, conceptul de securitate economică se referă la asigurarea pe termen lung a accesului la oportunități economice, la piețe, la infrastructuri, dar și la resurse umane, de educație, de capital, de energie, tehnologie și informație care asigură funcționarea economiei naționale.

⁵ Serviciul Român de Informații, *Securitate economică*, www.sri.ro/categorii/26/securitate-economica.html.

⁶ Timo Fischer, *Book Review: Economic Security for a Better World*, in „Journal of European Social Policy”, 1 February 2006, Volume 16, No. 1, p. 101.

1.2. Securitatea energetică

Securitatea energetică, alături de securitatea alimentară, securitatea transporturilor, securitatea telecomunicațiilor, securitatea financiar-bancară și valutară, securitatea comercială, securitatea infrastructurilor face parte dintr-un concept mai larg al problematicii securității naționale și individuale, și anume, securitatea economică. Fiind profund interdependente, orice disfuncționalitate în unul dintre aceste domenii influențează semnificativ celelalte componente ale securității economice.

Orice definiție a securității energetice, ca o componentă strategică a securității economice, include termeni ca „risc” și „nesiguranță”, iar tot mai dese disfuncționalități, crize, scurtcircuitări și întreruperi ale livrărilor de energie aduc și mai mult în atenție problematica complexă a securizării alimentării. Riscul energetic este, adesea, asociat cu posibilitatea producerii unor evenimente sau procese ce pot cauza perturbări drastice a funcționării normale a economiei unei țări, a activităților și obiectivelor agenților economici și a intereselor consumatorilor casnici, ceea ce, în final, poate cauza insecuritate economică. Noțiunea de risc al alimentării cu energie incumbă câteva caracteristici fundamentale, precum:

- orice participant la procesele și circuitele economice, indiferent de anvergura activității sale, se confruntă, continuu, cu riscuri de natură energetică pe care trebuie să fie capabil să le gestioneze;
- riscul este o permanență cu care se confruntă orice economie dependentă de resurse energetice externe, indiferent de gradul său de dezvoltare;
- odată ce devine concret, riscul energetic poate produce pagube atât de natură economică, cât și financiară;
- riscul are o acțiune ireversibilă, în sensul în care efectele sale, odată produse, nu mai pot fi înlăturate decât cu niște cheltuieli suplimentare costisitoare;

- impune permanent analiză și mijloace pentru prevenirea și combaterea lui.

Riscurile politice la adresa securității alimentării cu energie vizează presiunile exercitate de unii actori asupra altora prin anumite pârgii legate de preț, cantitate, calitate, monopol etc. Riscurile economice înglobează disponibilitatea și accesibilitatea resurselor de energie, prețurile energiei, siguranța cererii, stabilitatea veniturilor producătorilor și exportatorilor de energie etc. Riscurile fizice pot fi decurge din conflicte armate, terorism, dezastre naturale sau atropice, naționalizare, rivalități geopolitice etc.

Analiza acestor riscuri trebuie să aibă în vedere dependențele, interdependențele și interacțiunile pe scena energetică națională și internațională dintre actori, dintre piețe, dar și dintre actori, resurse și piețe. Este evident faptul că riscurile energetice externe sunt mai greu de controlat și gestionat, deoarece cauzele care le generează sunt mai puțin cunoscute sau greu de evitat.

În opinia noastră, securitatea energetică sau dimpotrivă insecuritatea energetică este strâns legată de orice acțiune sau inacțiune a oricărui actor al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator, legată direct sau indirect de resursele energetice, ce are scopul de a influența sau controla alți actori. Securitatea energetică constă în:

- accesul la resurse;
- securitatea ofertei, a surselor și resurselor;
- securitatea alimentării și transportului;
- securitatea cererii, a distribuției;
- securitatea/stabilitatea prețurilor;
- securitatea plăților și a veniturilor;
- securitatea infrastructurii.

Prin urmare, securitatea energetică înseamnă energie sigură, în cantitate suficientă și la prețuri accesibile. Ca parte integrantă a oricărei strategii naționale de securitate, ea se

traduce prin: securizarea surselor și rutelor existente, identificarea și valorificarea unor surse și rute alternative, dependență cât mai redusă de importuri, protecția mediului.

Ideal ar fi ca fiecare actor al sistemului internațional să fie capabil să-și acopere necesarul de energie din surse proprii. Dar ce s-ar întâmpla dacă toți aceștia și-ar asigura consumul energetic din producția internă? Cel mai simplu am putea răspunde că ar dispărea un motiv de diferite „jocuri” geopolitice, geoeconomice și geostrategice, dar și de tensiuni, dispute, crize între statele lumii, în care unele câștigă și altele pierd. În acest scenariu, alte mărfuri ar deveni probabil subiect al unor „jocuri” și dispute de aceeași natură.

De aceea, credem că resursele energetice, ca și capitalurile, trebuie să „circule” pentru a asigura dezvoltarea societății globale. Prin urmare, securitatea energetică a unui stat depinde în mare măsură de capacitatea acestuia de a-și asigura acces regulat la resursele energetice, dar și de poziția pe care statul respectiv o ocupă în circuitul mondial al resurselor: producător, intermediar, consumator.

La începutul secolului XXI, securitatea energetică este pusă în pericol de șase mari amenințări: natura finită a resurselor de petrol și gaze naturale; transformările globale ale climei; întreruperi ale fluxurilor de aprovizionare; costurile mari ale energiei pentru țările în dezvoltare; utilizarea veniturilor din energie pentru susținerea regimurilor nedemocratice; folosirea energiei ca instrument de presiune⁷. În acest context, credem că lipsa unor măsuri adecvate pentru realizarea securității energetice poate conduce treptat la insecuritate în privința asigurării și aprovizionării regulate cu hidrocarburi al activităților economice, cu consecințe dintre cele mai dezastruoase, ceea ce întărește și mai mult valabilitatea enunțului: „nu energia este scumpă, ci lipsa de energie”.

⁷ Dick Lugar, *Energy Security is National Security*, <http://lugar.senate.gov/energy/security/index.cfm>.

1.3. Impactul crizei economico-financiare asupra securității energetice

Criza financiară globală din anii 2008-2009 și recesiunea economică ulterioară a afectat majoritatea statelor lumii, fie ele dezvoltate, în curs de dezvoltare sau, mai ales, sărace, cu efecte destul de serioase și asupra problematicii securității energetice.

Cea mai importantă consecință este diminuarea cererii de petrol pe măsură ce activitatea economică globală și-a încetinit creșterea. Astfel, unii agenți economici au falimentat, multe capacități industriale și-au eficientizat/reduc consumul din cauza diminuării/lipsei comenzilor, iar utilizatorii casnici au trecut și ei la economisirea energiei. Alți consumatori s-au orientat spre alte forme de energie mai puțin poluante, precum gazele naturale, energia nucleară, sursele de energie regenerabilă sau au crescut ponderea acestora în mixul energetic. Pe acest fundal, s-a înregistrat și un efect pozitiv dat de o anumită reducere a emisiilor de CO₂.

mil. barili/zi

Stat/regiune	2007	2008	2009
SUA	20,680	19,498	18,686
China	7,582	7,831	8,200
Europa	16,132	16,128	15,387
Japonia	5,036	4,785	4,362
India	2,845	2,962	2,980
Global	86,138	85,752	83,738

Figura nr. 1: Consumul de petrol în perioada 2007-2009

Sursa: U.S. Energy Information Administration, *Total Consumption of Petroleum Products*, 2010

Din tabelul de mai sus, se poate observa că pe plan mondial consumul zilnic de petrol a scăzut cu 0,45% în 2008 față de anul precedent. În anul 2009 s-a înregistrat o reducere și mai drastică, de circa 2,35% față de anul 2008, marcând cea mai accentuată contracție de la începutul anilor '80 înapoi.

(capacitatea de producție a țărilor OPEC va înregistra un surplus de 5,2-5,4 mil. de barili în perioada 2010-2011 față de 4,3 mil. în 2009 sau 1,5 mil. în 2008⁸). Mai mult, consumul anual de resurse energetice al SUA a fost depășit pentru prima oară de la începutul secolului de o altă țară. În 2009, China a consumat 2.252 mil. tone echivalent petrol, cu 4% mai mult decât SUA (2.170 mil. tone echivalent petrol)⁹.

Drept urmare, exporturile petroliere au cunoscut și ele o curbă descendentă, stocurile de hidrocarburi au crescut peste măsură, iar prețurile internaționale au scăzut la majoritatea combustibililor fosili.

De altfel, este cunoscut faptul că prețurile internaționale ale hidrocarburilor sunt extrem de sensibile. Evenimente diverse din orice parte a lumii, dar în special din țările importante producătoare și exportatoare de hidrocarburi, influențează prețul de referință al petrolului.

Preț petrol (dolari/baril)	Ian. 2006	Ian. 2007	Ian. 2008	Ian. 2009	Ian. 2010	Record (4 iul. 2008)
OPEC	56,18	55,06	93,56	35,48	75,77	137,18
Non-OPEC	54,35	54,32	92,15	33,48	75,26	137,03
Mondial	55,12	54,63	92,93	34,57	75,55	137,11

Figura nr. 2: Evoluția prețurilor la petrol (2006-2010)

Sursa: U.S. Energy Information Administration, *World Crude Oil Prices*, 2010

În ultimii trei ani, am asistat la o volatilitate extremă, creșteri și scăderi bruște ale prețurilor, pe fondul diverselor evenimente de au perturbat mediul internațional de securitate, dar mai ales al crizei economico-financiare globale. Astfel, în

⁸ U.S. Energy Information Administration, *Short-Term Energy Outlook*, 7 July 2010, www.eia.doe.gov/steo/steo_full.pdf.

⁹ Spencer Swartz, Shai Oster, *China Tops U.S. in Energy Use*, in „The Wall Street Journal”, 19 July 2010, http://online.wsj.com/article/SB10001424052748703720504575376712353150310.html?mod=WSJEUROPE_hpp_MID_DLEThirdNews.

iulie 2008, prețul unui baril de petrol atingea nivelul record de peste 137 dolari, față de 10 dolari cu doar 10 ani înainte. Efectele crizei economico-financiare a intensificat și mai mult această volatilitate, prețul petrolului scăzând în jumătate de an cu peste 100 dolari. Pe fondul măsurilor de stimulare a economiilor, în numai un an, costul unui baril de țiței s-a dublat: de la 34,57 dolari în ianuarie 2009 la 75,55 dolari la începutul anului 2010.

Rusia și alte state bogate în hidrocarburi au resimțit din plin aceste efecte ale crizei, diminuarea veniturilor din exporturile energetice adăugând presiuni suplimentare asupra situației lor economice. Problemele economice de pe piețele internaționale au avut ca efect și renaționalizarea unor capacități energetice, precum în Venezuela.

Nu în ultimul rând, criza economico-financiară din ultimii ani a introdus o oarecare întârziere în derularea unor proiecte energetice multinaționale și a dus la prelungirea negocierilor în cazul altora, la renunțarea la unii investitori și atragerea altora noi, la prelungirea termenelor de execuție și punere în funcțiune etc. De asemenea, lipsa banilor au dus și la o amânare/anulare a unor programe de modernizare și rețehologizare în sectorul energetic, la amânarea unor proiecte importante pentru securitatea energetică a unor țări.

CAPITOLUL 2

Strategii și interese energetice

2.1. Politica energetică a Uniunii Europene

2.1.1. *Tratatul de la Lisabona și Strategia Europa 2020*

Eforturile Uniunii Europene de adaptare a documentelor sale fundamentale la noile realități ale secolului XXI, date de globalizarea economiei, evoluția demografică, schimbările climatice, nevoia de surse durabile de energie și noile amenințări la adresa securității, s-au concretizat în ultimii ani în Tratatul de la Lisabona și Strategia UE 2020, născute din „cenușa” Tratatului Constituțional și a Strategiei Lisabona.

*Tratatul de la Lisabona*¹⁰, intrat în vigoare la 1 decembrie 2009, aduce modificări de substanță Tratatului privind Uniunea Europeană și Tratatului de instituire a Comunității Europene, dar și a Tratatului de instituire a Comunității Europene a Energiei Atomice, și pune la dispoziția Uniunii cadrul legal și instrumentele juridice necesare pentru a face față provocărilor viitoare și pentru a răspunde așteptărilor cetățenilor.

Astfel, articolul 194 al versiunii consolidate al Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene¹¹ stipulează că politica Uniunii în domeniul energiei, în spiritul solidarității între statele membre, urmărește să: asigure funcționarea pieței de energie; asigure siguranța aprovizionării cu energie în Uniune; promoveze eficiența energetică și economia de energie, dar și dezvoltarea de noi surse de energie și energii regenerabile; promoveze interconectarea rețelelor energetice. Măsurile necesare pentru atingerea acestor obiective ce vor fi stabilite de Parlamentul și

¹⁰ *Tratatul de la Lisabona de modificare a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului de instituire a Comunității Europene*, Lisabona, 13 decembrie 2007, www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/20-cg14.ro07.doc.

¹¹ Consiliul Uniunii Europene, *Versiune consolidată a Tratatului privind Uniunea Europeană și a Tratatului privind funcționarea Uniunii Europene*, Bruxelles, 28 mai 2010, p. 177, www.consilium.europa.eu/uedocs/cmsUpload/st06655-re02.ro08.doc.

Consiliul UE nu ar trebui să aducă atingere dreptului unui stat membru de a stabili condițiile de exploatare a propriilor resurse energetice, dreptului său de a alege diferite surse de energie și structurii generale a aprovizionării sale cu energie.

De asemenea, articolul 122 din același Tratat¹² prevede că, fără a aduce atingere celorlalte proceduri prevăzute în tratate, Consiliul, la propunerea Comisiei, are dreptul de a decide, în spiritul solidarității dintre statele membre, să adopte măsuri corespunzătoare situației economice, în special în cazul în care apar dificultăți grave în aprovizionarea cu anumite produse, în special în domeniul energiei.

Pe măsură ce au conștientizat că Strategia Lisabona¹³ e tot mai departe de a-și atinge principalul obiectiv strategic – UE să devină până în 2010 cea mai competitivă și dinamică economie din lume, bazată pe cunoaștere –, oficialii de la Bruxelles au demarat un proces de consultări pentru o nouă strategie economică, care să construiască pe ceea ce s-a realizat și pe lecțiile învățate.

Lansată de Comisia Europeană la începutul lunii martie 2010 și aprobată la Consiliul European din iunie 2010, *Strategia Europa 2020*¹⁴ vizează pregătirea economiei sociale de piață a Uniunii Europene pentru deceniul următor, atât prin ieșirea din criza economico-financiară și transformarea acesteia într-o economie inteligentă, durabilă și favorabilă incluziunii sociale. Ca prioritate, documentul prevede creșterea durabilă prin promovarea și dezvoltarea unei economii competitive,

¹² Ibidem, p. 131.

¹³ Lisbon European Council, *Presidency Conclusions*, 23-24 March 2000, www.europarl.europa.eu/summits/lis1_en.htm și European Commission, *Working together for growth and jobs. A new start for the Lisbon Strategy*, Communication to the Spring European Council, 2 February 2005, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2005:0024:FIN:EN:PDF>.

¹⁴ Comisia Europeană, *Europa 2020: O strategie europeană pentru o creștere inteligentă, ecologică și favorabilă incluziunii*, Bruxelles, 3 martie 2010, http://ec.europa.eu/eu2020/pdf/1_RO_ACT_part1_v1.pdf.

ecologică și eficientă din punct de vedere al utilizării resurselor. Prin urmare, creșterea economică a UE trebuie decuplată de consumul de energie pentru a se putea trece la o economie cu emisii scăzute de dioxid de carbon, crește ponderea surselor regenerabile de energie, moderniza sectorul transporturilor, promovează eficiența energetică și, cel mai important, reduce dependența de resursele externe.

Unul dintre cele cinci obiective principale, care va orienta acțiunea statelor membre, se referă la reducerea emisiilor de gaze cu efect de seră cu 20% față de nivelurile din 1990, creșterea cu până la 20% a ponderii surselor regenerabile în consumul final de energie și urmărirea unei creșteri cu 20% a eficienței energetice¹⁵. Mai mult, dacă vor exista condiții favorabile, UE se angajează să treacă la o reducere a emisiilor cu 30% până în 2020. Cu alte cuvinte, oficialii de la Bruxelles vor trece la 30/20/20 doar dacă și alte țări dezvoltate se angajează să efectueze reduceri comparabile ale emisiilor, iar țările în curs de dezvoltare vor contribui în mod adecvat în conformitate cu responsabilitățile și capacitățile lor.

Pentru o securitate energetică sporită la nivelul Uniunii Europene, în cadrul *Inițiativei pilot „O Europă eficientă din punctul de vedere al utilizării resurselor”*, Comisia va acționa pentru: finalizarea pieței interne a energiei și punerea în aplicare a planului privind tehnologiile energetice strategice; promovarea surselor regenerabile de energie; crearea unei super-rețele europene, care să includă și rețelele transeuropene de energie, și interconectarea la aceasta a surselor regenerabile de energie; promovarea proiectelor de infrastructură de importanță strategică majoră pentru UE în zona baltică, în Balcani, în regiunea mediteraneană și în Eurasia; adoptarea și implementarea unui plan de acțiune revizuit privind eficiența

¹⁵ Consiliul European, *Concluziile Consiliului European din 25-26 martie 2010*, Bruxelles, 26 martie 2010, www.consilium.europa.eu/uedocs/cms_data/docs/pressdata/RO/ec/113601.pdf.

energetică și promovarea unui program substanțial în domeniul utilizării eficiente a resurselor; stabilirea unei viziuni privind modificările structurale și tehnologice necesare pentru a face tranziția către o economie cu emisii reduse¹⁶. La nivelul fiecărui stat membru, autoritățile naționale vor: dezvolta infrastructuri energetice și de transport inteligente, modernizate și complet interconectate; implementa, în mod coordonat, proiectele de infrastructură în cadrul rețelei centrale a UE; dezvolta standarde de performanță energetică în construcții; stimula instrumente care permit economisirea de energie și eficiența energetică¹⁷. Aceasta inițiativă reprezintă un cadru coerent care permite Uniunii să își mobilizeze toate instrumentele și politicile și statelor membre să întreprindă acțiuni coordonate și consolidate pentru o creștere durabilă pe bază de securitate energetică.

Îndeplinirea obiectivelor în materie de energie ar putea aduce o economie de 60 mld. euro până în 2020, prin scăderea importurilor de hidrocarburi, dar și peste 1,6 mil. de noi locuri de muncă. În plus, PIB-ul comunitar ar putea crește cu 0,6-0,8% ca urmare a progreselor ce se vor înregistra în domeniul integrării pieței europene de energie¹⁸. Având în vedere interconectarea economiilor statelor membre ale Uniunii, aceste obiective de securitate energetică vor avea un impact pozitiv atât pentru fiecare țară în parte, cât și o valoare adăugată la nivel comunitar.

2.1.2. Energie sustenabilă, competitivă și sigură

Necesitățile comunitare de ordin economic, social și politic au dus, treptat, la apariția politicilor comune, concretizate în acțiuni concertate, mult mai eficiente decât cele realizate separat la nivelul fiecărui stat membru. Politica

¹⁶ Comisia Europeană, *op. cit.*, 3 martie 2010, pp. 18-19.

¹⁷ Ibidem, p. 19.

¹⁸ Ibidem, p. 18.

energetică face parte din obiectivele generale ale politicii economice a Uniunii Europene bazate pe integrarea și dereglementarea piețelor, limitarea intervenției statului la ceea ce este strict necesar pentru a proteja interesul public și bunăstarea, dezvoltarea durabilă, protecția consumatorilor și coeziunea economică și socială¹⁹. Ea înglobează direcțiile majore de acțiune pentru atingerea unor interese și scopuri comune de ordin energetic.

În ultimii 10 ani, *politica energetică europeană* s-a adaptat permanent la noile realități geopolitice, geoeconomice și geostrategice și a urmărit să asigure, într-o modalitate mult mai integrată, aprovizionarea cu energie la prețuri accesibile, respectarea mecanismelor de piață, promovarea eficienței energetice și protecția mediului. Astfel, începând cu anul 2000 au fost promovate o serie de documente, precum: *Carta Verde „Spre o strategie europeană a siguranței în alimentarea cu energie”*²⁰ în 2000, *Carta Verde privind eficiența energetică „A realiza mai mult cu mai puțin”*²¹ în 2005, *Carta Verde „Strategia europeană pentru energie durabilă, competitivă și sigură”*²² în 2006.

Strategia energetică din 2006 prevedea șase direcții de acțiune în vederea asigurării sustenabilității, competitivității și securității energetice:

- finalizarea realizării piețelor interne de electricitate și gaze naturale, prin: dezvoltarea unei singure rețele europene,

¹⁹ European Commission, *White Paper on Energy Policy for the EU*, 13 December 1995, http://aei.pitt.edu/1129/01/energy_white_paper_COM_95_682.pdf

²⁰ European Commission, *Green Paper „Towards an European Strategy for the security of energy supply”*, 29 November 2000, http://ec.europa.eu/energy/green-paper-energy-supply/doc/green_paper_energy_supply_en.pdf.

²¹ European Commission, *Doing more with less. Green Paper on energy efficiency*, 22 June 2005, http://ec.europa.eu/energy/efficiency/doc/2005_06_green_paper_book_en.pdf.

²² European Commission, *Green Paper „A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy”*, 8 March 2006, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2006:0105:FIN:EN:PDF>.

stabilirea unui plan prioritar de interconectare a diverselor rețele naționale, investirea în capacități de producție, separarea mai accentuată a activităților de producție de cele de transport și distribuție, creșterea competitivității industriei europene;

- consolidarea solidarității între statele membre pentru asigurarea securității alimentării constante cu energie a pieței interne, precum și revizuirea abordării comunitare privind stocurile de urgență de petrol și gaze naturale și prevenirea scurtcircuitărilor aprovizionării;

- echilibrarea mixului de energie prin măsuri de sporire a durabilității, eficienței și diversificării surselor de energie;

- combaterea schimbărilor climatice prin promovarea eficienței energetice, creșterea utilizării surselor regenerabile de energie, captarea carbonului și stocarea geologică, cu alte cuvinte prin disocierea creșterii economice de consumul tot mai mare de energie;

- dezvoltarea unui plan european strategic pentru tehnologiile energetice;

- formularea unei politici energetice externe coerentă la nivelul Uniunii Europene, care să permită: securizarea și diversificarea alimentării cu energie; încheierea de parteneriate cu producători, țări de tranzit și alți actori internaționali din domeniul energiei; crearea unui mecanism eficient de reacție la situațiile externe de criză energetică; integrarea problemelor energetice în alte politici cu dimensiune externă; accesul la energie pentru promovarea dezvoltării²³. Prin urmare, statele membre trebuie să facă apel la toate mijloacele de care dispun pentru a realiza cele trei mari obiective ale strategiei: *durabilitate* – luptă activă împotriva modificării climatice, prin promovarea surselor regenerabile de energie și a eficienței energetice; *competitivitate* – îmbunătățirea rețelei europene pe parcursul realizării pieței interne de energie; *securitate a*

²³ Ibidem, pp. 5-17.

aprovizionării – coordonare mai bună a cererii și ofertei de energie în cadrul Uniunii Europene.

Ca urmare a repetatelor crize energetice declanșate de Rusia în anii 2006-2007, UE s-a văzut pusă în postura de a grăbi procesul de eficientizare a consumului și diversificare a surselor. Astfel, Consiliul European a adoptat un *Plan de Acțiune*²⁴ pentru perioada 2007-2009, în cadrul căruia statele membre au dreptul de a-și selecta modalitățile de realizare a obiectivelor fixate. Se vor întări măsurile de garantare a securității energetice și de gestionare a eventualelor crize.

Mai mult, Comisia Europeană a lansat, în anul 2007, o nouă inițiativă – *O Politică Energetică pentru Europa*²⁵ –, care să aducă un plus de efectivitate politicii comunitare, coerență între statele membre și consistență în acțiunile din diferitele domenii. Documentul identifică trei mari provocări comune în domeniul energiei și mediului: asigurarea unor surse de energie competitive și curate pentru Europa în contextul nefavorabil al schimbărilor climatice, intensificarea cererii de energie la nivel global și nesiguranta privind aprovizionarea viitoare.

În cazul apariției unor probleme în afara Europei, pe lanțul de aprovizionare cu energie, incapacitatea unui stat membru de a gestiona criza energetică va afecta alte state membre și, în final, ansamblul economiei comunitare. De aceea, o politică europeană solidă în domeniul energiei trebuie să pună accent pe:

- asigurarea competitivității economiilor europene și accesibilitatea aprovizionării cu energie prin conlucrarea cu statele membre pentru a finaliza deschiderea pieței interne de electricitate și gaze naturale pentru toți consumatorii;

²⁴ European Union, *European Council Action Plan (2007-2009). Energy Policy for Europe (EPE)*, 2 May 2007, www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/ec/93135.pdf.

²⁵ European Commission, *An Energy Policy for Europe*, Brussels, 10 January 2007, http://ec.europa.eu/energy/energy_policy/doc/01_energy_policy_for_europe_en.pdf.

- promovarea protecției mediului prin adoptarea unui plan de acțiune privind eficiența energetică, continuarea dezvoltării energiilor regenerabile și implementarea unui set de măsuri în domeniul biomasei;

- creșterea securității aprovizionării cu energie prin dezvoltarea unei abordări comune în domeniul politicii externe și a dialogului cu statele membre și parteneri.

În toamna lui 2007, Uniunea Europeană s-a angajat ca până în 2020 să ducă la îndeplinire planul-țintă „20/20/20”. În *Cea de-a doua revizuire strategică a politicii energetice*, Comisia Europeană propune un plan de acțiune al UE pentru securitate și solidaritate în domeniul energiei, axat pe cinci elemente principale: promovarea infrastructurii esențiale pentru necesitățile energetice comunitare; dezvoltarea relațiilor externe în domeniul energetic; îmbunătățirea stocurilor de petrol și gaze naturale și a mecanismelor de răspuns la situații de criză; intensificarea creșterii eficienței energetice; valorificarea mai bună a resurselor energetice interne ale UE, inclusiv a celor regenerabile²⁶.

Noua criză a gazelor ruso-ucraineană din ianuarie 2009 a determinat Uniunea să-și conștientizeze mai repede slăbiciunile sale instituțional-politice și să-și concentreze eforturile spre adoptarea unor măsuri eficiente de prevenire și gestionare a unor astfel de situații. În consonanță cu propunerile din cea de-a doua revizuire a politicii energetice, Comisia a elaborat noi reguli²⁷ ce vizează creșterea securității aprovizionării cu gaze în cadrul pieței interne a gazelor naturale. Noul Regulament

²⁶ European Commission, *Second Strategic Energy Review: An EU Energy Security and Solidarity Action Plan*, 13 November 2008, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2008:0781:FIN:EN:PDF>.

²⁷ European Commission, *Proposal for a Regulation of the European Parliament and of the Council concerning measures to safeguard security of gas supply and repealing Directive 2004/67/EC*, 16 July 2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2009:0363:FIN:EN:PDF>.

subliniază necesitatea consolidării actualului sistem de securitate a aprovizionării cu gaze din UE și garantează că toate statele membre și actorii de pe piețele de gaze ale acestora adoptă în avans măsuri eficiente de prevenire și atenuare a consecințelor unor eventuale întreruperi a aprovizionării cu gaze naturale. De asemenea, el instituie mecanisme pentru a permite statelor membre să colaboreze în scopul de a face față în mod eficace oricăror întreruperi grave ale aprovizionării cu gaze care ar putea apărea.

În concluzie, durabilitatea, competitivitatea și securitatea aprovizionării rămân principalii vectori care ghidează politica energetică a Uniunii Europene, în scopul de a asigura energie consumatorilor la prețuri accesibile. Pe de o parte, se disting tendințe de normare a unei piețe energetice unice, dar cu menținerea prerogativelor statelor membre asupra domeniului strategic al energiei. Pe de altă parte, criza economică și recesiunea ce a urmat au amplificat demersurile pentru o politică energetică unitară. Deja, oficialii de la Bruxelles au lansat în dezbatere publică un nou document²⁸ de revizuire a strategiei energetice comunitare.

După cum se observă, în domeniul politicii energetice, Uniunea Europeană dispune de o serie de strategii și planuri de acțiune. Însă, credem că este nevoie de o Strategie energetică comprehensivă, care să identifice clar vulnerabilitățile și riscurile majore, să stabilească în mod concret obiective strategice realizabile și modalități de îndeplinire a lor, și, mai ales, direcțiile de acțiune pe termen mediu și lung care să asigure un nivel mai ridicat de securitate energetică. Strategia trebuie să armonizeze interesele statelor membre, pentru ca Uniunea să vorbească pe o singură „voce” și să acționeze în consecință.

²⁸ *Stock taking document „Towards a new Energy Strategy for Europe 2011-2020”*, http://ec.europa.eu/energy/strategies/consultations/doc/2010_07_02/2010_07_02_energy_strategy.pdf.

2.1.3. Realități și perspective europene în domeniul energiei

Cea mai presantă problemă a Uniunii Europene în materie este securitatea aprovizionării cu resurse energetice, având în vedere dependența acesteia de un singur producător-exportator, în speță Rusia. Criza economico-financiară a adăugat noi presiuni, concretizate în frânarea unor proiecte energetice critice sau rezultatele nu tocmai încurajatoare în domeniul operaționalizării pieței interne de energie, reducerii emisiilor de carbon, economisirii și eficienței energetice. Insuficiența investițiilor în rețele, capacități de producție și transport și tehnologii curate poate duce la un deficit al livrărilor de hidrocarburi, ceea ce ar împinge din nou prețurile resurselor energetice în sus și ar încetini ritmul de redresare a economiei comunitare.

În prezent, cele 27 de țări membre în ansamblul lor reprezintă unul dintre cei mai mari consumatori mondiali de resurse energetice. La sfârșitul anului 2008, UE se afla pe locul 2, după SUA, cu un consum de petrol de circa 14,790 mil. barili/zi²⁹ și un consum de gaze naturale de 18,972 mld. m³/an³⁰. Ponderea diverselor resurse în mixul energetic era la nivelul anului 2007: combustibili solizi – 18,3%, petrol – 36,4%, gaze naturale – 23,9%, energie nucleară – 13,4%, resurse regenerabile – 7,8%, altele – 0,2%³¹. Spre 2030, tendința este de ușoară reducere a ponderii petrolului (35,3%), combustibililor solizi (16,7%) și energiei nucleare (10,3%) în

²⁹ U.S. Energy Information Administration, *Total Consumption of Petroleum Products*, 2010, <http://tonto.eia.doe.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=5&pid=54&aid=2>.

³⁰ U.S. Energy Information Administration, *Dry Natural Gas Consumption*, 2010, <http://tonto.eia.doe.gov/cfapps/ipdbproject/IEDIndex3.cfm?tid=3&pid=26&aid=2>.

³¹ European Commission, *EU energy and transport in figures*, Statistical Pocketbook 2010, p. 29, http://ec.europa.eu/energy/publications/statistics/doc/2010_energy_transport_figures.pdf.

favoarea gazelor naturale (25,7%) și formelor de energie regenerabilă (11,8%)³².

Cu excepția Danemarcei, toate celelalte state europene sunt dependente de importurile de hidrocarburi. Dependența de importurile energetice este în creștere atât la nivelul statelor membre, cât și la cel al Uniunii. Pe baza scenariilor oficialilor de la Bruxelles, dependența energetică a UE-27 va crește de la 56,3% în 2010 la 64,2% în 2020, 66% în 2025 și 66,6% în 2030³³.

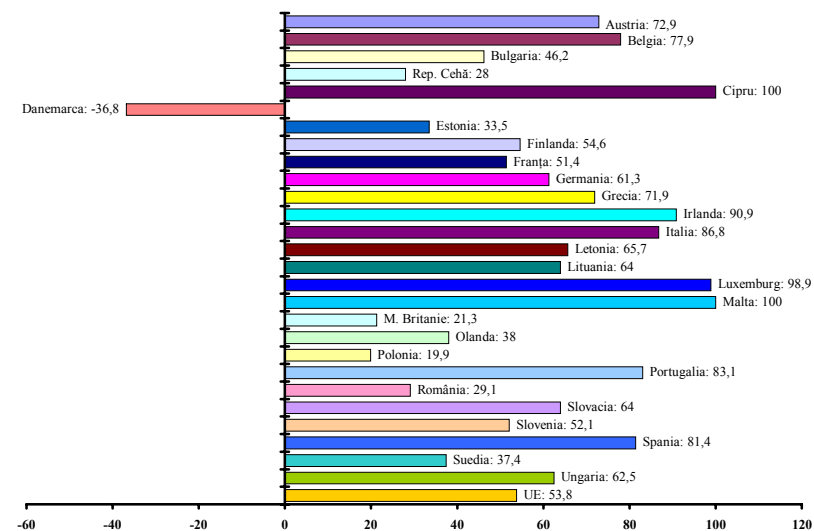

Figura nr. 3: Dependența energetică a UE și a statelor membre la nivelul anului 2008 (%)

Sursa: Europe's Energy Portal, *Energy Dependency*, www.energy.eu

De aceea, este nevoie de interconectarea sistemelor, rețelelor și piețelor energetice interne, ceea ce ar permite sprijinul reciproc și distribuția resurselor între statele membre,

³² European Commission, *European Energy and Transport: Trends to 2030 - Update 2007*, 2008, p. 96, http://ec.europa.eu/dgs/energy_transport/figures/trends_2030_update_2007/energy_transport_trends_2030_update_2007_en.pdf.

³³ Ibidem, p. 97.

diversificând oferta, flexibilizând cererea și capacitatea de stocare. În timp de criză, o piață energetică pe deplin integrată, care se bazează pe o rețea pan-europeană interoperabilă, sigură și modernă, este crucială pentru combaterea efectelor unei scurtcircuitări. În plus, se impune conectarea rețelei energetice europene cu cele din regiunile Mării Baltice, Mării Mediterane, Europei Centrale și de Sud-Est.

În acest sens, Uniunea Europeană promovează relații bilaterale și multilaterale stabile pentru a-și diversifica sursele, rutele și infrastructura energetică. Uniunea a lansat, în ultimii ani, o nouă Politică de Vecinătate în Caucaz, o Sinergie pentru Marea Neagră, o Strategie pentru Asia Centrală, un Parteneriat Estic cu șase state ex-sovietice, dar și Inițiativa Baku pentru integrarea piețelor energetice. De asemenea, UE a inițiat noi dialoguri și a intensificat cooperarea în domeniul energetic cu țările din vecinătatea sud-estică, partenerii din Balcanii de Vest, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, precum și cu China, Rusia, Brazilia, SUA și Uniunea Africană. Atenția oficialilor de la Bruxelles se îndreaptă spre ce noi inițiative și acțiuni sunt necesare în relația cu țări producătoare terțe și țări de tranzit pentru a reduce dependența energetică în creștere a Uniunii.

În perspectivă, la nivel european accentul trebuie pus pe interconectarea diferitelor piețe și finalizarea integrării acestora, asigurarea securității energetice prin conectarea la sursele de aprovizionare ale țărilor producătoare terțe, legarea surselor de producere a energiei regenerabile la rețelele existente, dezvoltarea rețelelor inteligente pentru o mai bună descentralizare a producției de energie și absorbția totală a energiei regenerabile³⁴. Mai mult, este necesară dezvoltarea unor relații bilaterale stabile atât cu furnizorii tradiționali de resurse energetice, precum Rusia, Norvegia, Algeria etc., cât și cu țările de tranzit, ca de exemplu Ucraina (4/5 din livrările de

³⁴ *Stock taking document „Towards a new Energy Strategy for Europe 2011-2020”, p. 5.*

gaze naturale dinspre Rusia spre Europa tranzitează teritoriul ucrainean) și Belarus (1/5 din livrări).

Ca urmare a crizei financiare, la nivel comunitar a fost adoptat în noiembrie 2008 un Plan de redresare economică menit să sporească cheltuielile UE în anumite sectoare strategice. În domeniul energiei, au fost alocate circa 3,98 mld. euro pentru perioada 2009-2010 în scopul susținerii unor proiecte energetice în domeniul: infrastructurii de gaze și electricitate (2,365 mld.), energiei eoliene „offshore” (565 mil.) și captarea carbonului și stocarea (1,050 mld.)³⁵.

Pentru a evita creșterea necontrolată a prețurilor energiei și desele întreruperi ale livrărilor dinspre Federația Rusă, se prevede adoptarea unei strategii de securitate energetică europeană comună. Aceasta ar trebui să se bazeze pe accesul direct la resursele de petrol și gaze din bazinul Caspic și pe asigurarea unui control european asupra căilor de transport energetic.

O provocare majoră pentru Uniunea Europeană este să se redreseze și mai apoi să revină la un ritm constant de creștere economică, dar continuând același trend de reducere a cererii de hidrocarburi și de scădere a emisiilor. Este imperios necesar să nu se revină la nivelul ascendent de dinainte de criza economico-financiară.

2.2. Balanța energetică în Regiunea Mării Negre

2.2.1. Actori și interese energetice

Toți actorii spațiului Mării Negre sunt conectați într-un fel sau altul la circuitele energetice dintre Est și Vest. Ei reprezintă atât mari producători, precum Rusia, cât și consumatori sau importanți intermediari de resurse energetice.

³⁵ The European Parliament and The Council of the European Union, *Regulation (EC) No 663/2009 establishing a programme to aid economic recovery by granting Community financial assistance to projects in the field of energy*, 13 July 2009, <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2009:200:0031:0045:EN:PDF>.

Regiunea Mării Negre este un nod major al rutelor de aprovizionare a Europei cu hidrocarburi din Rusia, bazinul Caspic și alte state producătoare din Orient, probabil și cele mai scurte.

Altfel, politicile și strategiile energetice ale actorilor acestui spațiu se focalizează pe concretizarea acestor oportunități și maximizarea avantajelor ce decurg de aici. Statele riverane Mării Negre, cu excepția Rusiei, și-au construit strategiile energetice astfel încât să fie asigurate securitatea și apărarea, dezvoltarea economiei și bunăstarea populației, protecția mediului. Totuși, dependența de hidrocarburi rusești le fac vulnerabile în fața anumitor jocuri energetice sub forma reducerii/sistării livrărilor, creșterii prețurilor sau dezvoltării unor trasee de transport alternative.

Turcia își axează strategia³⁶ pe evaluarea resurselor energetice și de minerit în mod efectiv, eficient, sigur, oportun și ecologic, astfel încât să se reducă dependența de import și să se aducă o contribuție cât mai mare la prosperitatea națională. Obiectivele strategice vizează:

1. *securitatea aprovizionării cu energie*, prin:

- asigurarea diversificării resurselor, acordând prioritate resurselor interne;
- creșterea ponderii resurselor de energie regenerabilă în cadrul aprovizionării cu energie;
- sporirea eficienței energetice;
- crearea condițiilor ca piața liberă să funcționeze pe deplin și îmbunătățirea mediului investițional;
- asigurarea diversificării resurselor în domeniul petrolier și al gazelor naturale și adoptarea de măsuri pentru reducerea riscurilor cauzate de import;

³⁶ The Republic of Turkey, Ministry of Energy and Natural Resources, *Strategic Plan (2010-2014)*, www.enerji.gov.tr/yayinlar_raporlar_EN/ETKB_2010_2014_Stratejik_Planı_EN.pdf.

2. *influența regională și globală* a Turciei în domeniul energiei, prin transformarea țării într-un nod/centru energetic prin folosirea eficientă a poziției geostrategice în cadrul proceselor de cooperare regională;

3. *protecția mediului*, prin minimizarea impactului negativ al activităților din domeniul energetic și resurse naturale;

4. *resursele naturale*, prin:

- creșterea contribuției acestora în cadrul economiei naționale;
- creșterea producției de materii prime industriale și a rezervelor de minerale metalice și nemetalice și utilizarea lor la scară națională;

5. *sistemul corporativ*, prin:

- creșterea eficienței în gestionarea resurselor naturale și de energie;
- necesitatea de a deveni „pionier” și susținător al inovației în domeniul energiei și resurselor naturale.

Planul strategic arată că Turcia se va concentra mult mai accentuat pe resursele interne, dar totodată va continua politica sa agresivă de a-și valorifica la maxim poziția sa geostrategică în cadrul proiectelor de conducte existente și planificate.

Bulgaria vizează prin proiectul de Strategie energetică³⁷ să atingă până în anul 2020 trei obiective extrem de importante, promovate de Uniunea Europeană – securitate a aprovizionării, dezvoltare sustenabilă și competitivitate – și, totodată, să se asigure că interesele naționale sunt protejate. În acest sens, deciziile strategice sunt grupate în două categorii:

I. *Reducerea decalajelor* reprezintă o precondiție necesară pentru ca Bulgaria să devină cât mai competitivă pe piața europeană, prin:

³⁷ *Bulgarian Energy Strategy by 2020 (draft version)*, November 2008, www.mee.government.bg/doc_vop/EnergyStrategy_ENG_22_01_2009.pdf.

1. îmbunătățirea eficienței energetice la un nivel mai ridicat față de media UE, prin realizarea unei înjumătățiri a consumului total de energie pe piața internă, până în 2020;

2. realizarea unei cote de peste 16% surse de energie regenerabilă în consumul final brut de energie;

3. introducerea unor metode de reglementare și sisteme de tarificare eficiente pentru companiile de distribuție;

4. separarea eficientă a activităților de producție și aprovizionare de cele privind gestionarea și exploatarea rețelelor;

5. stabilirea unei piețe competitive de energie electrică ca o modalitate de realizare a priorităților pentru competitivitate, securitate energetică și dezvoltare durabilă;

6. asigurarea livrărilor de gaze naturale necesare pentru a satisface cererea internă;

7. modernizarea procesului de conducere a societăților integrate în holding-ul energetic bulgar - EAD³⁸;

8. certitudinea prețurilor pentru industria bulgară și gospodării;

9. energie accesibilă pentru cetățenii vulnerabili;

II. *Concretizarea potențialului* Bulgariei legat de locația sa geografică și poziția geopolitică strategică și importanța țării în regiunea Europei de Sud-Est vis-a-vis de exportul și tranzitul de resurse energetice, prin:

1. dezvoltarea prioritară a unor proiecte de anvergură pentru generarea de electricitate fără emisii, astfel încât până în 2020, energia curată (nucleară + surse de energie regenerabilă) să aibă o pondere de peste 50% în mixul energetic;

2. diversificarea surselor și rutelor de gaze naturale;

3. poziționarea holding-ului energetic bulgar ca lider în domeniul energiei în Europa de Sud-Est;

³⁸ Holding-ul EAD este format din mai multe companii energetice de stat, precum Compania Națională de Electricitate, Bulgargaz, Bulgartransgaz, Bulgartel, Kozloduy NPP, TPP Maritsa Iztok 2, Mini Maritsa Iztok.

4. poziționarea activă a Bulgariei la formarea și conducerea politicii comune regionale și un rol-cheie în viitoarea extindere a Comunității Europene a Energiei;

5. transformarea Bulgariei într-un centru energetic al regiunii sud-est europene.

Bulgaria speră ca eforturile sale în domeniul energiei vor avea efecte benefice pe plan național și vor contribui la tranziția mai ușoară spre o economie comunitară mai sigură, mai eficientă și cu emisii de carbon mult mai reduse.

La rândul său, **Ucraina** a elaborat o Strategie energetică pentru perioada până în 2030³⁹. Obiectivele strategiei vizează în primul rând dezvoltarea intensivă a economiei și îmbunătățirea nivelului de trai prin:

- crearea unor condiții favorabile pentru a se asigura că cererea internă de produse energetice este satisfăcută printr-o aprovizionare stabilă și de înaltă calitate;

- elaborarea de politici și stabilirea unui mediu favorabil pentru funcționarea sigură, fiabilă și durabilă a sectorului energetic și dezvoltarea acestuia pe o bază cât mai eficientă;

- îmbunătățirea securității energetice naționale;

- reducerea impactului negativ asupra mediului și protejarea populației;

- creșterea eficienței energetice prin implementarea unor procese și echipamente de economisire a energiei, consolidarea structurii de producție publice și reducerea ponderii de tehnologii mari consumatoare de energie;

- integrarea sistemului energetic ucrainean în sistemul energetic european, cu accent pe creșterea treptată a exporturilor de energie electrică și consolidarea poziției Ucrainei ca țară de tranzit în domeniul petrol și gaze naturale.

³⁹ *Energy Strategy of Ukraine for the Period until 2030*, March 2006, <http://mpe.kmu.gov.ua/fuel/control/uk/doccatalog/list?currDir=50505>.

Punerea în aplicare a Strategiei energetice va contribui la reformarea economiei și va face ca Ucraina să devină un jucător activ și influent pe scena energetică internațională prin creșterea implicării sale în cadrul instituțiilor interstatale și internaționale și proiectelor energetice. Pentru a atinge aceste obiective, autoritățile de la Kiev vor trebui să creeze condiții care să permită dezvoltarea activităților în domenii precum: importurile și exporturile de produse energetice, realizarea și dezvoltarea potențialului de tranzit, participarea la dezvoltarea resurselor naturale și construirea de facilități energetice externe etc.

În anul 2006, **Georgia** a elaborat o Strategie energetică⁴⁰ care răspunde celor mai importante provocări actuale și viitoare din domeniul respectiv. Obiectivele și măsurile de punere în aplicare sunt grupate în cinci teme-cheie:

1. *Prioritate acordată dezvoltării resurselor energetice naționale* în condițiile creșterii nevoilor energetice ale țării. O primă direcție ar fi să profite de toate oportunitățile de creștere a eficienței energetice. Cea de-a doua direcție se axează pe resursele regenerabile de energie, în special utilizarea importanțelor rezerve naționale de biomasă. A treia direcție se referă la resursele energetice convenționale avansate, precum tehnologia de gazificare a cărbunelui și reactoarele nucleare moderne.

2. *Asumarea rolului de lider în dezvoltarea combustibililor alternativi*, mai precis în domeniul producției și consumului de combustibili bio, precum etanolul celulozic și biodieselul, ceea ce va permite dezvoltarea economică a țării și reducerea dependenței de importuri.

3. *Încurajarea guvernului să ofere un exemplu*, prin îmbunătățirea eficienței energetice și reducerea substanțială a costurilor. Fiind cel mai important cumpărător de energie, statul

⁴⁰ State Energy Strategy for Georgia, 14 December 2006, www.gefa.org/Modules/ShowDocument.aspx?documentid=6.

poate, de asemenea, susține domeniul tehnologiilor avansate și surselor de energie curată.

4. *Educarea populației cu privire la problematica energetică* și stimularea adecvată a consumatorilor individuali și participanților de pe piață spre utilizarea inteligentă a resurselor de energie.

5. *Continuarea planificării prudente a energiei*, prin actualizarea periodică a strategiei energetice cu recomandările rezultate din procesul consensual al consultării populației și părților interesate.

Autoritățile georgiene speră ca acest set comprehensiv de obiective de politică energetică și strategii de implementare va contribui la orientarea Georgiei spre un viitor caracterizat de energie accesibilă, sigură și ecologică.

După cum se observă, ținând cont de realitățile epocii actuale și perspectivele nu tocmai încurajatoare, statele riverane la Marea Neagră și-au propus obiective îndrăznețe, precum reducerea dependenței de importuri, creșterea eficienței energetice, sporirea importanței țării respective în complexul energetic regional etc. Însă, concretizarea acestor ținte este o problemă mult prea complexă, ce necesită timp, resurse financiare și sacrificii.

Spre deosebire, **Rusia** și-a actualizat strategia energetică dinspre orizontul anilor 2020 spre cel al anilor 2030⁴¹. Noua strategie urmărește dezvoltarea bazată pe inovație și eficiență a sistemului energetic, dar și reducerea dependenței de resursele energetice, prin stimularea creșterii sectoarelor și tehnologiilor cu consum mic de energie. Pe termen lung, principalele direcții strategice ale politicii energetice sunt:

- securitatea energetică;
- eficiența energetică a economiei;

⁴¹ Ministry of Energy of the Russian Federation, *Energy Strategy of Russia for the period up to 2030*, Moscow, 2010, [http://energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_\(Eng\).pdf](http://energystrategy.ru/projects/docs/ES-2030_(Eng).pdf).

- eficiența resurselor financiare ale sectorului energetic;
- siguranța mediului în sectorul energetic.

De asemenea, se prevede o creștere a producției de petrol de la 480 mil. tone la 530-535 mil. tone și a celei de gaze naturale de la 664 mld. m³ la 885 mld. m³. Producția de cărbune este prevăzută să sporească la 425-470 mil. tone/an, iar cea de energie electrică la 1.800-2.200 mld. kilowati/oră.

Strategia va fi implementată în trei etape, care să asigure:

- progresul constant în direcția realizării obiectivelor stabilite în document;
- coordonarea politicii energetice cu dezvoltarea socio-economică a țării;
- luarea în considerare a diferențelor calitative dintre condițiile de dezvoltare internă și externă și parametrii sectorului energetic, precum și natura și măsurile de politică energetică la diferite etape ale punerii în aplicare.

În prima etapă, ce s-ar putea încheia către anii 2013-2015, va trebui depășit rapid fenomenul de criză din economie și energetică și create condiții pentru dezvoltare durabilă accelerată, și, totodată, vor trebui folosite la maxim oportunitățile apărute în timpul crizei pentru reînnoirea și modernizarea calitativă a complexului energetic și de combustibili al țării. Obiectivul celei de-a doua etape este sporirea eficienței energetice a complexului energetic și de combustibili și a economiei către anul 2020, prin dezvoltarea inovatoare a activelor de producție pe baza reformelor instituționale și de reglementare. Aceasta este perioada în care proiectele energetice trebuie să dea rezultate practice în Siberia Orientală și în Extremul Orient.

După încheierea celei de a treia etape în anul 2030, Rusia trebuie să fie capabilă să treacă la energetica viitorului bazată pe utilizarea cu maximă eficiență a resurselor energetice tradiționale și pe dezvoltarea noilor tehnologii și resurse non-hidrocarburi.

2.2.2. Potențial energetic

Potențialul energetic al regiunii Mării Negre este constituit în prezent atât din fluxurile de hidrocarburi ce tranzitează această zonă (între Occident și statele din Caucaz, Asia Centrală și Orientul Mijlociu, mai ales în condițiile în care bazinului pontic este cea mai scurtă rută spre Europa), cât și din numeroasele zone maritime bogate în resurse energetice. Zona Mării Negre a căpătat în ultima perioadă o importanță deosebită și prin prisma rezervelor ce s-ar ascunde în adâncuri, comparabile cu cele din bazinul Caspic. Conform prospecțiunilor, Marea Neagră ar avea rezerve de circa 10 mld. barili de petrol și 1,5 mii mld. m³ de gaze naturale⁴². Totuși, adâncimea la care se găsesc aceste rezerve nu le fac ușor exploatabile.

Din punct de vedere energetic, Rusia este de departe cea mai important rezervor, producător și exportator al regiunii. Celelalte state riverane la Marea Neagră depind într-o măsură mai mare sau mai mică de importurile externe, în special de livrările de petrol și gaze din Federația Rusă și rețelele de transport ale acesteia, ceea ce constituie o vulnerabilitate deosebit de importantă.

Țara	Petrol			Gaze naturale		
	Rezerve (mil. barili)	Producție (mil. barili/zi)	Consum (mil. barili/zi)	Rezerve (mii mld. m ³)	Producție (mii mld. m ³ /an)	Consum (mii mld. m ³ /an)
Bulgaria	15	0,003	0,120	0,200	0,011	0,120
Georgia	35	0,001	0,017	0,300	0,001	0,061
România	600	0,116	0,225	2,225	0,403	0,598
Rusia	60.000	9,792	2,916	1.680,000	23,386	16,799
Turcia	300	0,048	0,678	0,300	0,036	1,313
Ucraina	395	0,107	0,370	39,000	0,699	2,853

Figura nr. 4: Situația resurselor energetice în statele riverane (2008)

Sursa: U.S. Energy Information Administration, *International Energy Statistics*, 2010

⁴² Saban KARDAS, *Turkey and Brazil to Explore Oil in the Black Sea*, in „Eurasia Daily Monitor”, Volume: 6 Issue: 100, May 26, 2009, www.jamestown.org/single/?no_cache=1&tx_ttnews%5Btt_news%5D=35037&tx_ttnews%5BbackPid%5D=13&cHash=dc5ef67399.

Statele regiunii Mării Negre pot fi grupate în trei categorii:

- țări independente de resurse energetice externe, care dispun pe teritoriul lor de rezerve semnificative de petrol și gaze naturale. În această categorie se încadrează doar Federația Rusă, țară bogată în hidrocarburi și una din marile exportatoare mondiale;

- țări dependente parțial, care dețin resurse energetice limitate și își completează necesarul prin import sau care, din rațiuni politice sau de mediu, își prezervă resursele. Statele care se pot lăuda cu rate mai scăzute de dependență, susținute de rezervele proprii de resurse energetice, sunt Ucraina, România și Turcia;

- țări dependente în totalitate de resurse energetice externe, a căror economie reclamă vital resurse pentru funcționalitatea și dezvoltarea acesteia. Bulgaria și Georgia reprezintă statele care sunt dependente aproape total de hidrocarburi externe⁴³.

În prezent, mixul energetic al economiei moderne se bazează tot mai mult pe petrol și gaze naturale, unele analize arătând chiar că gazul va înlocui în curând petrolul în preferințele consumatorilor. Consecința acestor fenomene constă în apariția unui sistem transnațional al resurselor, cu numeroase ramificații. Regiunea Mării Negre a devenit o zonă de importanță strategică, astfel încât economia regiunii este marcată și de „războiul traseelor energetice” dintre Rusia și Occident. O serie de conducte se află deja în funcțiune în arealul pontic, precum:

- oleoductul Drujba: pornește din Samara (Rusia) și prin numeroase ramificații, aprovizionează Ucraina, Belarus, Letonia, Lituania, Ungaria, Slovacia, Cehia, Polonia, Austria, Germania; lungime - 4.023 km; capacitate - 2 mil. barili/zi; funcțional de la începutul anilor '60;

- oleoductul caspic CPC (Caspian Pipeline Consortium):

leagă câmpul petrolier kazah Tengiz cu terminalul rusesc Novorossiisk de la Marea Neagră; lungime - 1.510 km; capacitate - 600.000 barili/zi, ce poate fi extinsă până la 1,4 mil. barili/zi; funcțional din octombrie 2001;

- gazoductul Blue Stream: leagă Rusia (Djugba) cu Turcia (Samsun) prin Marea Neagră; lungime - 1.213 km; capacitate - 16 mld. m³/an; funcțional din februarie 2003;

- oleoductul BTC: leagă Baku (Azerbaidjan) – Tbilisi (Georgia) – Ceyhan (Turcia); lungime - 1.768 km; capacitate - 1 mil. barili/zi; funcțional din mai 2005;

- oleoductul Baku-Supsa: leagă Baku (Azerbaidjan) – Supsa (Georgia) cu Marea Neagră; lungime - 830 km; capacitate - 145.000 barili/zi, ce poate fi extinsă până la 600.000 barili/zi; funcțional din aprilie 1999;

- gazoductul BTE: leagă Baku (Azerbaidjan) – Tbilisi (Georgia) – Erzurum (Turcia); lungime - 692 km; capacitate - 8,8 mld. m³/an ce poate fi extinsă până la 30 mld. m³/an; funcțional din mai 2006.

Figura nr. 5: Situația infrastructurii energetice în regiunea Mării Negre

Sursa: Philippe Rekacewicz, UNEP/GRID-Arendal,

http://maps.grida.no/go/graphic/black_sea_pipelines_giwa

⁴³ Sorin Ioan, *Securitatea energiei – prioritate pe agenda NATO și a UE*, în „Gândirea Militară Românească”, nr. 3, mai-iunie 2008, p. 19.

Pe lângă aceste conducte, au fost propuse numeroase alte proiecte și rute alternative de transport al hidrocarburilor dinspre est spre țările dezvoltate din vest:

- gazoductul Nabucco: leagă Turcia (granița cu Georgia și Iran) cu Bulgaria, România, Ungaria și Austria (nodul de colectare a gazelor de la Baumgarten), prin Marea Neagră; lungime - 3.282 km; capacitate - 31 mil. m³/an; costuri estimate de 7,9 mld. euro; susținut de UE și România;

- conducta paneuropeană de petrol PEOP: leagă Constanța (România) cu Pancevo (Serbia), Omisalj (Croatia), prin Slovenia până la Trieste (Italia); lungime - 1.360 km (649 km pe teritoriul României); capacitate - 40-90 mil. tone/an; costuri estimate de 2,4 mld. dolari; susținut de UE și de România;

- oleoductul Burgas-Alexandropolis: va conecta Rusia cu Bulgaria și Grecia, prin Marea Neagră; lungime - 285 km; capacitate - 35-50 mil. tone/an; costuri estimate de 800-900 mil. dolari; susținut de Rusia;

- gazoductul South Stream: leagă Rusia cu Bulgaria, prin Marea Neagră, cu Grecia și sudul Italiei, dar și o altă posibilă rută Rusia – Bulgaria – Serbia – Ungaria – Austria; lungime - 900 km până în Bulgaria; capacitate - 31-47 mld. m³/an; costuri estimate de 19-24 mld. euro; susținut de Rusia, concurent al proiectului Nabucco;

- gazoductul White Stream: leagă Georgia cu România, prin Marea Neagră, pe traseul Tbilisi-Supsa-Constanța, și mai apoi cu Polonia și, posibil, cu Ucraina; lungime - 1.238 km; capacitate - 8 mld. m³/an; costuri estimate de 4 mld. dolari; susținut de UE;

- interconectorul AGRI: leagă terminalul Sangachal (Azerbaidjan) cu terminalul Kulevi (Georgia), apoi prin Marea Neagră (cu ajutorul tancurilor de transport GNL) cu terminalul de la Constanța. De aici gazul va fi distribuit în România și spre Ungaria și alte țări europene; capacitate - 7 mld. m³/an; costuri

estimate de 4-6 mld. euro; susținut de România; concurent al proiectului Nabucco și White Stream.

Concurența pentru transportul hidrocarburilor s-a soldat, în anii 2005-2006, cu spargerea unui vechi monopol rusesc. Conductele petroliere Baku-Tbilisi-Ceyhan și Baku-Supsa concurează conducta „caspică” rusească cu terminal la Novorossiisk. Turcia urmărește să dezvolte traseele Kirkuk (Irak) – Ceyhan și Nabucco. UE-România-Azerbaidjan preconizează să lanseze linia alternativă energetică maritimă cu baza la Constanța. După 2005, Moscova și-a multiplicat presiunile pentru controlul rutelor energetice, preconizând: dublarea Blue Stream (conducta de gaze din Marea Neagră spre Turcia), construirea conductei Burgas-Alexandropolis și a conductelor Burgas-Serbia-Croatia-Adriatica și Samsun-Ceyhan, ceea ce ar bloca proiectele Nabucco și Constanța-Trieste.

Totuși, rețeaua de transport al petrolului și gazelor naturale dinspre Est spre Europa depinde într-o mare măsură de acceptul și capacitatea producătorilor din Caucaz, Caspica și Orientul de a asigura resurse pentru a „umple” conductele existente sau în curs de construcție. De asemenea, depinde și de Ucraina și Turcia, care controlează o mare parte a tranzitului de petrol și gaze dinspre Rusia spre Occident. În tot acest joc, Ucraina are o poziție avantajoasă, folosind conducta Odessa-Brodii cu scopul de a obține avantaje din partea Federației Ruse și UE, transformându-se într-un așa-numit „dispecer petrolier” regional. Turcia, care este interesată de gestionarea tranzitului de petrol și gaze din Caspica, Caucaz și Marea Neagră și insistă pe oleoductul Baku-Tbilisi-Ceyhan, ce îi oferă o sursă energetică alternativă și evită presiunea și problemele ecologice din strâmtori.

Prin urmare, un loc distinct în relația dintre producător și consumator începe să-l ocupe intermediarul, adică statul pe teritoriul căruia tranzitează vectorul energiei. Intermediarul

urmărește consolidarea avantajelor economice oferite de tranzit, dar, în același timp, și consacrarea avantajelor în sistemul politic al relațiilor internaționale. Cu excepția Rusiei, celelalte țări riverane sunt deja sau au potențialul de a deveni importanți intermediari energetici între Est și Vest.

CAPITOLUL 3

Energetica României – între interesele Uniunii Europene și actorilor răsăriteni

Sectorul energetic reprezintă o infrastructură strategică de bază a economiei naționale, pe care se fundamentează întreaga dezvoltare a țării. În același timp, asigurarea energiei reprezintă un serviciu public cu un puternic impact social.

3.1. Strategia energetică

Cele mai cuprinzătoare referiri la măsurile concrete de realizare a securității energetice a României au fost elaborate în cursul anului 2007.

Garantarea securității naționale, conform *Strategiei de Securitate Națională a României (SSNR)*⁴⁴, nu poate fi realizată fără a asigura securitatea energetică a României prin adaptarea operativă și optimizarea structurii consumului de resurse energetice primare și creșterea eficienței energetice.

În consonanță cu cerința expresă formulată în SSNR - reconfigurarea strategiei de securitate energetică a României în consonanță cu strategia energetică a Uniunii Europene⁴⁵ - Guvernul a pregătit și aprobat o nouă *Strategie energetică*⁴⁶ pentru perioada 2007-2020. Prin urmare, acest document a fost aliniat principalelor scopuri și obiective energetice ale Uniunii Europene reliefate în „Strategia Lisabona”, Carta Verde „Strategia europeană pentru energie durabilă, competitivă și sigură” și noua „Politică energetică pentru Europa”.

⁴⁴ Președinția României, *Strategia de Securitate Națională a României*, București, 2007, p. 46.

⁴⁵ Ibidem, p. 18.

⁴⁶ Guvernul României, *Hotărâre privind aprobarea Strategiei energetice a României pentru perioada 2007-2020*, în „Monitorul Oficial al României”, Partea I, nr. 781, 19 noiembrie 2007.

Strategia conferă un rol activ țării noastre în piața UE, est și sud-est continentală. Potrivit documentului, în conformitate cu politicile energetice europene, *prioritățile* României în domeniu sunt: asigurarea competitivității, diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse energetice, protecția mediului și asigurarea investițiilor pentru creșterea capacităților de producție și dezvoltare.

Autorii Strategiei apreciază că sistemul energetic național prezintă o serie de *riscuri și vulnerabilități (deficiențe)*⁴⁷, cum ar fi: instalații de producere, transport și distribuție a energiei parțial învechite și depășite tehnologic, cu consumuri și costuri de exploatare mari; lipsa echipamentelor pentru implementarea tehnologiilor performante în sectorul de extracție al huilei; eficiență energetică redusă pe lanțul producție-transport-distribuție-consumator final etc. Mai mult, se remarcă o capacitate redusă de cercetare-dezvoltare-diseminare în sectorul energetic și cel minier. Multe dintre unitățile de producere a energiei electrice nu respectă cerințele privind protecția mediului din Uniunea Europeană, alinierea la aceste cerințe necesitând fonduri importante. Acestor vulnerabilități li se adaugă: lipsa unor instrumente fiscale eficiente pentru susținerea programelor de investiții în eficiența energetică, utilizarea resurselor regenerabile și dezvoltarea serviciilor energetice; selecția, reținerea și motivarea în condiții de piață liberă a capitalului uman necesar implementării strategiei și operării în siguranță a sistemului energetic național; modificări semnificative ale nivelului apei în Dunăre, datorită schimbărilor climatice etc.

În contextul relansării economice a țării noastre cererea de energie va crește, iar rezervele exploatabile economic de țiței și gaze naturale vor fi tot mai limitate. Deși România își asigură din resurse interne 60% din necesarul de materii prime, va spori dependența de importurile de petrol și gaze naturale. La nivel european, pot apărea efecte negative asupra concurenței în

⁴⁷ Ibidem, pp. 15-16.

sectorul energetic datorită tendințelor de concentrare din industria energetică. Pe acest fundal, principalele opțiuni se referă la producția de energie pe bază de cărbune și energia nucleară⁴⁸, cauzele fiind creșterea prognozată a prețurilor la hidrocarburi și dependența de importurile de gaze naturale dintr-o singură sursă (Federația Rusă).

Totuși, se conturează și *oportunități*⁴⁹ pentru dezvoltarea energiei, deoarece:

- România are o poziție geografică favorabilă pentru a participa activ la dezvoltarea proiectelor de magistrale pan-europene de petrol și gaze naturale;

- existența piețelor fizice și financiare de energie, precum și accesul la piețe regionale de energie electrică și gaze naturale cu oportunități de realizare a serviciilor de sistem la nivel regional;

- climatul investițional este atractiv atât pentru investitorii străini, cât și autohtoni, inclusiv în procesul de privatizare a diferitelor companii aflate în prezent în proprietatea statului;

- se înregistrează creșterea încrederii în funcționarea pieței de capital din România, ceea ce permite listarea cu succes la Bursă a companiilor energetice;

- liberalizarea totală a piețelor de energie și gaze naturale în anul 2007;

- crearea de oportunități crescute de investiții în domeniul eficienței energetice și al resurselor energetice regenerabile neutilizate;

- accesarea Fondurilor structurale ale UE pentru proiecte în domeniul energiei;

- existența unui important sector hidroenergetic capabil

⁴⁸ Potrivit Ministerului Economiei și Finanțelor, în octombrie 2007 s-a dat în folosință cel de-al doilea reactor de la Centrala Nucleară Cernavodă, urmând ca după 2011 să se finalizeze lucrările și la Unitățile 3 și 4.

⁴⁹ Guvernul României, *op. cit.*, 19 noiembrie 2007, p. 16.

să furnizeze volumul necesar de servicii tehnologice de sistem;

- experiența îndelungată și existența unor infrastructuri importante pentru exploatarea resurselor energetice primare interne bazate pe cărbune și uraniu;

- depistarea unor noi perimetre cu rezerve considerabile de lignit și de uraniu.

Scopul declarat al Strategiei energetice constă în asigurarea așa-numitei independențe energetice, în contextul dezvoltării durabile a României și a Uniunii Europene.

Securitatea aprovizionării, ca obiectiv central, presupune menținerea suveranității naționale asupra resurselor primare de energie și respectarea opțiunilor naționale în domeniul energiei. Se vor urmări reducerea treptată a dependenței de resurse energetice primare din import și menținerea unui echilibru între importul de resurse și utilizarea rezervelor naționale pe baze economice și comerciale. De asemenea, se va acționa pentru: diversificarea și consolidarea, în cadrul stabilit la nivel european, a relațiilor de colaborare cu țările producătoare de hidrocarburi, precum și cu cele de tranzit; diversificarea surselor de aprovizionare și dezvoltarea rutelor de transport; încheierea de contracte pe termen lung pentru gaze naturale din import pentru a diminua riscurile de întrerupere a furnizării, cu respectarea regulilor concurențiale; stimularea investițiilor în domeniul exploatării rezervelor de gaze naturale, prin încurajarea identificării de noi câmpuri și valorificarea maximă a potențialului; abordarea, în comun cu statele membre ale UE, a problemelor referitoare la protecția infrastructurii critice din sistemul energetic în lupta împotriva terorismului; creșterea nivelului de adecvare al rețelei de transport prin dezvoltare și modernizare în concept de rețea inteligentă etc.

Mai mult, se va acționa pentru liberalizarea tranzitului de energie și asigurarea accesului permanent la rețelele de transport. Documentul prevede, de asemenea, participarea României la proiectele Constanța-Trieste și Nabucco și

interconectarea cu sistemele energetice din țările vecine (Ungaria, Bulgaria și Ucraina), toate pe fondul creșterii capacității de înmagazinare a gazelor naturale și a petrolului.

Obiectivul *dezvoltării durabile* în energetică va impune promovarea producerii energiei pe bază de resurse regenerabile, astfel încât consumul de energie electrică realizat din resurse regenerabile de energie electrică să reprezinte 33% din consumul intern brut de energie electrică al anului 2010, 35% în anul 2015 și 38% în anul 2020. Se va realiza stimularea investițiilor în îmbunătățirea eficienței energetice pe întregul lanț resurse-producție-transport-distribuție-consum. Se va promova utilizarea biocombustibililor lichizi, biogazului și a energiei geotermale. Reducerea impactului negativ al sectorului energetic asupra mediului înconjurător prin utilizarea tehnologiilor curate va reprezenta o altă prioritate.

Obiectivul ridicării *nivelului de competitivitate* va reclama: continuarea dezvoltării și perfecționarea mecanismelor piețelor concurențiale pentru energie electrică, gaze naturale și servicii energetice; extinderea activității operatorului pieței angro de energie electrică din România la nivel regional; participare activă la realizarea pieței regionale de energie (în Europa de Sud-Est) și a pieței unice europene; liberalizarea în condiții tehnice controlate de siguranță în alimentare a tranzitului de energie și asigurarea accesului permanent și nediscriminatoriu la rețelele de transport și interconexiunile internaționale (creșterea capacității de interconexiune de la circa 10% în prezent la 15-20% la orizontul anului 2020); continuarea procesului de restructurare, creștere a profitabilității și privatizării în sectorul energetic etc.

Dacă autoritățile competente ar reuși să realizeze măcar o parte din aceste obiective, atunci țara noastră ar putea să-și maximizeze potențialul energetic deosebit de care dispune și ar reuși să-și satisfacă necesarul de energie la un preț cât mai scăzut, în condiții de calitate și siguranță în alimentare.

3.2. Industria energetică

Industria energetică are o îndelungată tradiție în România, țara noastră fiind prima din lume care a înregistrat oficial producție petrolieră. Astfel, în statistica internațională a anului 1857, România reprezintă singura țară care apare cu 1.977 barili de țiței (275 tone). Spre deosebire, SUA realizează producție de petrol abia în anul 1859, urmată de Italia în 1860, Canada în 1862 și Rusia în 1863. În plus, rafinăria „Lumina” de la Râfov, lângă Ploiești, era la vremea respectivă (anul 1857) cea de-a treia construită pe plan mondial⁵⁰. De asemenea, România se află printre primele țări ale mapamondului care reușește să capteze gaz metan (în 1908, la Sărmășel din județul Mureș) și cel de sondă (în 1910, la Buștenari din județul Prahova)⁵¹.

În 1935, România atinge poziția a patra în clasamentul producătorilor mondiali cu o producție de petrol de 8,4 mil. tone. Cele 14,7 mil. tone de țiței extrase în anul 1976 și cele 39,37 mld. m³ de gaze naturale extrase în anul 1986⁵² reprezintă vârful producției de hidrocarburi ale industriei de profil autohtone.

În anii '80, economia planificată a României dispunea de un sector energetic puternic, construit cu scopul de a deservi industria socialistă. Astfel, la sfârșitul anului 1989, în țara noastră funcționau 2.102 întreprinderi, din care 1.541 în cadrul industriei de stat și 561 în cea cooperatistă⁵³. 79 din totalul întreprinderilor de stat activau în ramura combustibililor, care cuprindea subramurile: extracția țițeiului și gazelor petroliere și prelucrarea țițeiului; extracția gazului metan; cărbune; cocsochimică. Multe dintre aceste întreprinderi, aflate în proprietatea

⁵⁰ Gheorghe Preda (coord. tratat), Mihai Marinescu, Gabriel Năstase (coord. vol. D), *Tratat: Valorificarea resurselor naturale. Volumul I: Bazele resurselor naturale*, Editura International Univestity Press, București, 2004, p. 102.

⁵¹ Ibidem, p. 129.

⁵² Comisia Națională pentru Statistică, *Anuarul statistic al României 1991*, I.P. „Filaret”, București, pp. 448-449.

⁵³ Ibidem, p. 408.

statului sau care reprezentau chiar monopol de stat, erau mari consumatoare de resurse și operau cu sisteme ineficiente de producere și distribuție a energiei.

După anul 1989, autoritățile române au început tranziția spre o economie liberă de piață, inclusiv în industria energetică. Reforma structurală a economiei naționale a însemnat și închiderea a sute de fabrici, uzine, combinate și platforme industriale, multe dintre ele ineficiente. De asemenea, s-a trecut la restructurarea/privatizarea unor coloși ai industriei energetice, încurajarea investițiilor, creșterea concurenței, îmbunătățirea serviciilor etc., însă, din varii motive, valoarea României ca țară producătoare și prelucrătoare de resurse energetice, cu exporturi importante și o activitate specifică foarte dezvoltată, a scăzut foarte mult.

Autoritățile române au reușit în câțiva ani, din 1997 până prin 2005-2006, o reformă de substanță a sectorului de energie, în special electricitate și gaz, țara noastră depășind ca viteză a modernizării în electricitate și gaz unele state membre ale UE, ca de pildă Franța. Piața s-a deschis în mare măsură, astfel încât a avut loc o „penetrare” masivă a capitalului și investitorilor străini, în special occidentale, în energetica românească: Petrom a fost preluat de OMV din Austria; Distrigaz Sud de Gaz de France; Distrigaz Nord și Electrica Moldova de E.ON din Germania; Electrica Banat, Electrica Dobrogea și Electrica Muntenia Sud de Enel din Italia; Electrica Oltenia de CEZ din Cehia; Grupul Rompetrol de KazMunaiGas din Kazahstan. Și capacitățile de rafinare ale țării noastre au fost privatizate după 1990, astfel încât în prezent statul român nu mai deține în totalitate nici o capacitate de rafinare.

Structura actuală a sectorului energetic național include companii cu capital integral sau parțial de stat, ce activează în domeniul explorării, extracției, rafinării, producției, transportului și distribuției de energie termică și electrică, hidrocarburi și alți combustibili solizi, și se prezintă astfel:

<u>Explorare și extracție petrol sau gaze</u>	<u>Transport și distribuție gaze naturale și agent termic</u>	<u>Producție, transport și distribuție energie electrică</u>	<u>Prospecțiunea și extracția de cărbuni și alți combustibili solizi</u>
- S.N. a Petrolului Petrom S.A. București - S.N. Romgaz S.A. Mediaș	- S.N. de Transport Gaze Naturale Transgaz S.A. Mediaș - S.C. Distrigaz Sud S.A. - S.N. de Distribuție a Gazelor Naturale Distrigaz Nord S.A. București - societăți de distribuție locale	- S.C. Hidroelectrică S.A. București - S.N. Nuclearelectrică S.A. - S.C. Termoelectrică S.A. - Electrocentrale Deva - Electrocentrale București - Electrocentrale Galați - Electrocentrale Termoelectrică Craiova - Complexul Energetic Rovinari - Complexul Energetic Turceni - C.N. Transelectrică S.A. București - S.C. Electrică S.A. București - filiale de distribuție și furnizare a energiei electrice	- C.N. a Huilei S.A. Petroșani - S.N. a Lignitului Oltenia S.A. - S.N. a Cărbunelui S.A. Ploiești - S.C. Minieră „Banat-Anina” S.A. București - C.N. a Uranului S.A. București - S.C. Radioactiv Mineral Măgurele
<u>Rafinare</u> - Arpechim Pitești - Petrobrazi Ploiești - Rompetrol - Petromidia - Rafo Onești - Vega Ploiești - Dărmănești - Astra Ploiești - Steaua Română Câmpina - Petrolsub Surplacu de Barcău			

Figura nr. 6: Structura sectorului energetic național

Restructurarea integrată a sistemului energetic a avut ca finalitate realizarea securității energetice a țării prin diversificarea surselor de energie, libertate de opțiune pentru consumator, consum mai eficient și prețuri competitive. Din păcate, ritmul reformelor a fost mult încetinit după 2005, în ciuda angajamentelor noastre față de Uniunea Europeană și a intereselor consumatorilor. Astfel, la mijlocul anului 2007, în contextul reexaminării problemelor energetice în țară și pe plan european, autoritățile române au decis să retragă de la privatizare câteva companii „strategice” de producție, transport și distribuție. Prin aceste măsuri, s-a urmărit ca țara noastră să nu devină total dependentă de marile companii străine în

materie de energie. Recent, Guvernul României a aprobat reorganizarea sistemului energetic⁵⁴, prin înființarea a două mari companii naționale:

- *Electra*, cu o cotă de piață de 48%, va rezulta din fuzionarea: Complexurilor Energetice Turceni, Rovinari și Craiova; Societății Naționale a Lignitului Oltenia; Nuclearelectrică; trei sucursale ale Hidroelectrică (Râmnicu-Vâlcea, Târgu-Jiu și Sibiu); Hidroserv Râmnicu-Vâlcea;

- *Hidroenergetica*, cu o cotă de piață de 44%, va rezulta din fuzionarea: Electrocentrale Deva și Electrocentrale București; zece sucursale ale Hidroelectrică (Bistrița, Buzău, Caransebeș, Cluj, Curtea de Argeș, Hațeg, Oradea, Porțile de Fier, Sebeș, Slatina); filiale pentru reparații și servicii Hidroserv (Bistrița, Cluj, Curtea de Argeș, Hațeg, Sebeș, Porțile de Fier, Slatina); Termoelectrică Paroșeni și Termoserv Paroșeni; o parte a Companiei Naționale a Huilei Petroșani.

Este cunoscut faptul că sectorul energetic generează un nivel ridicat de poluare, ce depășește încă standardele negociate cu autoritățile de la Bruxelles. Prin urmare, unii analiști susțin că această nouă restructurare a sectorului energetic național nu reprezintă altceva decât o modalitate de a evita închiderea termocentralelor din cauza nerespectării normelor de mediu impuse statelor membre de către Uniunea Europeană.

În ultimii ani, industria energetică și de hidrocarburi a continuat să se remodeleze, iar piața internă să se dezvolte. Chiar și în condițiile începutului de criză financiară, piața petrolieră a depășit în 2008 estimările specialiștilor, ce preconizau o valoare de 6,8 mld. euro⁵⁵. Cantitatea de țiței

⁵⁴ Biroul de presă al Guvernului României, *Înființarea companiilor energetice naționale Electra și Hidroenergetica*, Ședința de Guvern din 29 ianuarie 2010.

⁵⁵ Roxana Petrescu, *Piața petrolieră va ajunge anul acesta la 6,8 miliarde de euro și se pregătește pentru concurența extremă a companiilor mari*, în „Ziarul Financiar”, 4 februarie 2008.

extrasă a scăzut de la 114.000 barili/zi în 2005 la 93.000 barili/zi în 2009. Anul trecut, consumul intern a înregistrat circa 211.000 barili/zi.

Liderul acestei piețe este Petrom-OMV, cu activități de exploatare și producție de petrol și gaze naturale, rafinare și petrochimie și comercializarea de carburanți. Cei mai importanți competitori ai Petrom-OMV pe acest segment sunt Rompetrol, Lukoil, Mol etc.

Influența companiilor străine pe piața petrolieră internă este în creștere, în condițiile în care statul rămâne în continuare proprietarul resurselor energetice, dar valorificarea lor se realizează prin societăți private, în majoritate occidentale.

Piața gazelor naturale a atins valoarea estimată de circa 6,8 mld. euro în 2008⁵⁶. De altfel, gazele de pe piața românească provin în proporție de 60% din producția internă, asigurată aproape în mod egal de Romgaz și Petrom. Producția s-a diminuat de la 12,4 mld. m³ în 2005 la 10,9 mld. m³ în 2009. Anul trecut, consumul de gaze naturale a totalizat 13,6 mld. m³.

Piața distribuției de gaze este controlată începând din 2005 de managementul străin. Astfel, odată cu creșterea gradului de liberalizare a pieței gazelor naturale, competiția se va accentua, mai ales pe segmentul de distribuție.

Piața energiei electrice a ajuns la o valoare de peste 10 mld. euro în 2008⁵⁷. Monopolul statului în domeniul distribuției de electricitate a fost înlăturat începând cu 2005, când patru filiale ale companiei Electrica S.A. au trecut sub management privat. Prin pătrunderea marilor jucători străini pe piața energetică românească se pun bazele unei competiții reale în acest sector.

În altă ordine de idei, trebuie subliniat faptul că România este una dintre cele mai mari deținătoare de hidrocarburi din

⁵⁶ Roxana Petrescu, *Cota de piață a furnizorilor mici de gaze naturale a crescut de la 21% la 29%*, în „Ziarul Financiar”, 8 aprilie 2008.

⁵⁷ Iuliana Roibu, *Stăpânii energiei electrice*, în „Business Magazin”, 26 august 2008.

Europa Centrală și de Est și dispune de o industrie petrolieră integrată aproape în totalitate. Țara noastră are rezerve diversificate de resurse energetice (petrol, gaze naturale, cărbune, uraniu), dar destul de limitate având în vedere faptul că nu au mai fost identificate noi zăcăminte cu potențial important. Astfel, la nivelul anului 2009, România dispunea de rezerve de circa 600 mil. barili de petrol, 2.225 mld. m³ de gaze naturale și 465 mil. tone de cărbune⁵⁸. Principalele câmpuri petroliere se găsesc în zona Podișului și Subcarpaților Getici, zona Câmpiei Române, zona Subcarpaților dintre Dâmbovița și Buzău, zona Câmpiei de Vest și zona Subcarpaților Moldovei. De asemenea, extracție de petrol se face și din Platforma continentală a Mării Negre. Cele mai importante exploatări gazifere se află în zona Podișului Transilvaniei, zona Subcarpaților și Podișului Getic, zona Câmpiei Române, zona Câmpiei de Vest și zona Podișului și Subcarpaților Moldovei⁵⁹.

Conform specialiștilor, resursele energetice ale României sunt pe cale de a se epuiza într-un timp relativ scurt: în 14 ani se termină rezervele de petrol, în 15 ani cele de gaze naturale, iar cărbunele din exploatarea existente se va termina în circa 32 de ani. Aici, trebuie subliniat faptul că statul român a obținut peste 80% din „mina de aur” din Marea Neagră (9.700 km²), adică după unele estimări circa 70 mld. m³ de gaze și 12 mil. tone de petrol, cantitate suficientă pentru a susține consumul României pentru câțiva ani buni de acum încolo.

Din datele prezentate în graficele următoare se remarcă o scădere a producției petroliere și de gaze naturale, ca urmare a necesității de protejare a resurselor proprii și de reducere a ponderii hidrocarburilor în balanța energetică a țării. Și consumul de resurse energetice a început să scadă începând cu 2007, probabil ca urmare a efectelor crizei economico-

⁵⁸ U.S. Energy Information Administration, *International Energy Statistics*, 2010.

⁵⁹ Gheorghe Preda (coord. tratat), Mihai Marinescu, Gabriel Năstase (coord. vol. I), *op. cit.*, 2004, pp. 113-114 și 140.

financiare ce a dus la reducerea fondurilor pentru achiziția de hidrocarburi, restrângerea activității sau falimentul unor utilizatori industriali, creșterea eficienței energetice și a economisirii etc.

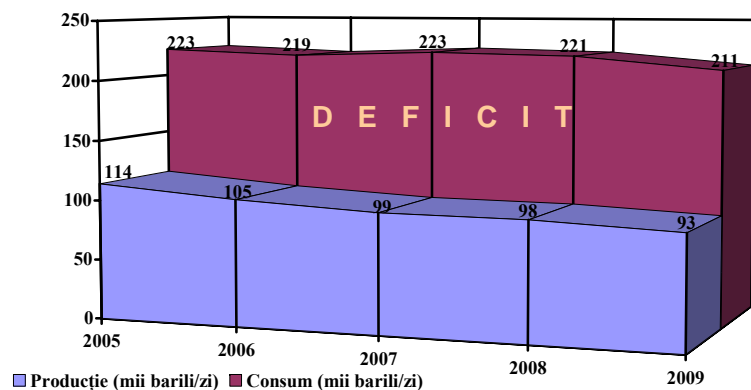

Figura nr. 7: Evoluția producției și consumului de petrol pe plan național (2005-2009)⁶⁰

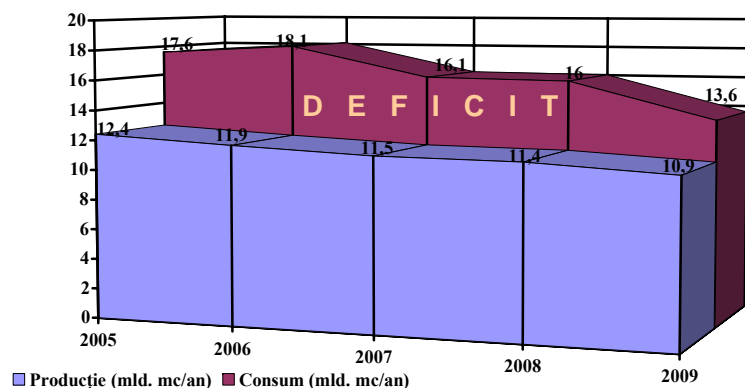

Figura nr. 8: Evoluția producției și consumului de gaze naturale pe plan național (2005-2009)⁶¹

⁶⁰ U.S. Energy Information Administration, *International Energy Statistics*, 2010.

⁶¹ Idem.

După cum se poate observa, România continuă să fie vulnerabilă din punct de vedere energetic. Astfel, dependența energetică la petrol a crescut de la 51,1% în 2006 la 55,6% în 2008 și chiar 55,9% în 2009. Spre deosebire, dependența față de sursele externe de gaze naturale a scăzut de la 34,3% în 2006 la 27,5% în 2008 și 19,8% în 2009. În acest context, România poate fi încadrată în categoria țărilor care dețin resurse energetice limitate și își completează necesarul de consum din surse externe. În opinia noastră, România va depinde și în următorii ani de livrările de petrol și gaze naturale din Federația Rusă și de rețelele de transport ale acesteia.

Mai mult, România, ca parte a regiunii Mării Negre, a devenit o zonă de importanță strategică și se află în prim-planul „războiului traseelor energetice” dintre Rusia și Occident. România este interesată și susține atât gazoductele Nabucco și AGRI și conducta paneuropeană de petrol PEOP, cât și interconectarea rețelei naționale de gaze cu cea din Ungaria și cea din Bulgaria sau a rețelei de energie electrică cu cele din țările vecine. Recent, România prin transportatorul de gaze Transgaz Mediaș a primit invitația de a se alătura dezvoltării proiectului South Stream, astfel încât ar putea fi construit un tronson către țara noastră, fie pe sub Marea Neagră, fie pe teritoriul bulgăresc.

Toate aceste considerente ne duc la concluzia că deși România rămâne în continuare proprietarul unor resurse energetice relativ importante, ea nu-și poate satisface, în condițiile crizei economico-financiare, ale globalizării și accentuării competiției pe piețele regionale și internaționale, necesitățile interne de consum.

3.3. Perspective ale energiei românești

În prezent, orice discuție despre asigurarea securității energetice a României ar trebui să plece de la o realitate simplă, și anume: rezervele de resurse energetice naționale se reduc continuu, iar Rusia reprezintă principala sursă de acoperire a

deficitului energetic al țării noastre.

În perspectivă, opțiunile țării noastre de a-și asigura securitatea energetică ar putea fi următoarele:

1. acoperirea necesarului din resurse proprii;
2. acorduri directe cu Rusia;
3. acorduri indirecte cu Rusia, prin intermediul UE;
4. acorduri cu alte state bogate în resurse din Orient.

Opțiunile respective nu se exclud una pe cealaltă, ci dimpotrivă se completează, iar rezultatele pozitive ale unei combinații între ele ar putea asigura României mult-dorita securitate energetică pe termen mediu și lung. Totuși, fiecare variantă are avantajele și dezavantajele ei, astfel:

1. acoperirea necesarului din resurse proprii

- **avantaje:** independență energetică pe termen limitat; evitarea competiției energetice de pe piețele regionale și internaționale; modernizarea infrastructurii energetice, a tehnologiilor și mijloacelor de producție; construcția de noi centrale nucleare și hidrocentrale; scăderea costurilor de producție și, implicit, ale prețurilor energiei; creșterea calității serviciilor; sporirea interdependenței reciproce dintre companii specifice și guvern, dintre producători, furnizori și consumatori; creșterea ponderii energiei bazată pe resurse regenerabile etc.

- **dezavantaje:** exploatarea mult mai accentuată a rezervelor de hidrocarburi ale țării și, prin urmare, sărăcirea mult mai rapidă a lor; necesitatea unor investiții semnificative în noi capacități de producție; sporirea controlului de stat asupra industriei de profil; scăderea competiției pe piața internă de petrol și gaze; creșterea impactului asupra mediului; perturbarea unor relații economice tradiționale cu alte țări etc.

2. acorduri directe cu Rusia

- **avantaje:** siguranța acoperirii deficitului de hidrocarburi; prezervarea resurselor energetice naționale; negocierea unor prețuri reciproc avantajoase; creșterea investițiilor; dezvoltarea liniilor directe (conduce, terminale,

transport maritim) între cele două părți; creșterea rolului României ca țară de tranzit a resurselor rusești spre Occident; sporirea cooperării între companiile energetice naționale și cele rusești de profil; dezvoltarea relațiilor economice bilaterale etc.

- **dezavantaje:** sporirea dependenței de față de importurile de hidrocarburi; creșterea vulnerabilității prin aprovizionarea dintr-o singură sursă; posibilitatea scăderii treptate a producției naționale de petrol și gaze naturale; sporirea dominației energetice rusești în Europa; perturbarea programelor de creștere a ponderii energiei bazată pe resurse regenerabile; excluderea posibilă a țării noastre din principalele proiecte energetice europene etc.

3. acorduri indirecte cu Rusia, prin intermediul UE

- **avantaje:** securitatea cererii și ofertei, a prețurilor și a veniturilor; prezervarea resurselor energetice naționale; plasarea României ca important nod energetic între UE și Rusia; creșterea gradului de liberalizare și integrare a piețelor energetice; posibilitatea întrajutorării în caz de criză energetică; creșterea investițiilor europene în modernizarea infrastructurii energetice naționale; îmbunătățirea eficienței energetice și protecției mediului etc.

- **dezavantaje:** sporirea dependenței de față de importurile de hidrocarburi; posibilitatea scăderii treptate a producției naționale de petrol și gaze naturale; creșterea controlului comunitar asupra surselor, resurselor și rutelor energetice; reglementări mult mai stricte în domeniul transportului și distribuției; avizarea oricăror tranzacții în domeniul energetic la Bruxelles; stabilirea posibilă a unui preț uniform pe barilul de petrol și la 1.000 m³ de gaze naturale la nivelul UE, ce va ține sau nu cont de gradul de dezvoltare, distanțe, cantități etc.

4. acorduri cu alte state bogate în resurse din Orient

- **avantaje:** diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse la nivel național și european; prezervarea resurselor energetice naționale; scăderea dependenței energetice față de

Rusia; scăderea prețurilor; creșterea investițiilor în dezvoltarea infrastructurii energetice (conducte, terminale etc.); conectarea țărilor respective la circuitele economice regionale și internaționale; creșterea competiției pe piața energetică regională și europeană etc.

• dezavantaje: sporirea dependenței de față de importurile de hidrocarburi; tensionarea relațiilor cu Rusia; subminarea controlului Rusiei asupra resurselor energetice din Caucaz, Caspica, Asia Centrală; scăderea ponderii resurselor energetice rusești în consumul Europei; excluderea țării noastre din principalele proiecte energetice ale Rusiei etc.

În opinia noastră, prognoze realiste asupra corelației resurse energetice – dezvoltare durabilă în cazul României și a viitorului industriei energetice naționale, nu se pot elabora fără raportarea la evoluția relațiilor dintre Uniunea Europeană și Rusia: de competiție sau cooperare economică.

Noile consultări dintre europeni și ruși, inaugurate în iunie 2008⁶², lasă totuși să se întrevadă că părțile nu doresc declanșarea unei noi competiții Est-Vest. Dimpotrivă, s-ar viza o relansare a *cooperării economice*. Până acum, ambele părți și-au etalat avantajele și dezavantajele, au experimentat anumite modalități de acțiune etc. Experții consideră că economiile din Uniunea Europeană și Federația Rusă sunt oricum complementare și, pe undeva, interdependente. Ar urma ca UE și Federația Rusă să elaboreze un set de norme comune care să reglementeze schimburile de activități, investițiile, drepturile de proprietate etc. Mutarea accentului relațiilor dintre UE și Federația Rusă de la ciocnirile politico-propagandistice, la cooperarea economică, la un parteneriat strategic și energetic solid poate fi scenariul următorului deceniu în spațiul geopolitic

⁶² Council of the European Union, *Joint statement of the EU-Russia summit on the launch of negotiations for a new EU-Russia agreement*, Khanty-Mansiysk, 27 June 2008, www.consilium.europa.eu/ueDocs/cms_Data/docs/pressData/en/er/101524.pdf.

din care face parte și România. Aplicarea acestui scenariu ar reprezenta o șansă clară pentru dezvoltarea durabilă a țării și pentru programul energiei. S-ar asigura resurse absolut necesare, în condiții de securitate energetică, și s-ar deschide României piețe mai puțin abordate până astăzi.

Globalizarea economică, politică și culturală, care a stimulat în mod direct competiția pentru resurse, pune într-o nouă lumină și raporturile dintre stat, economie, piețe regionale și internaționale. În Uniunea Europeană se disting tendințe de normare a unei piețe energetice unice – bazată pe o strategie și o politică energetică comună – și de menținere a prerogativelor statelor membre asupra problemelor energetice (statele membre UE controlează încă subsolurile lor). Cele mai puternice țări (Germania, Franța, Italia) au companii energetice redutabile, cu participare de stat. În ipoteza unei competiții dure pentru resurse pe piața globală și a transformării Uniunii în suprastat federal, s-ar putea ajunge la controlul comunitar asupra resurselor, inclusiv energetice. Un asemenea moment previzibil ar trebui să găsească România în poziția de deținătoare a unei industrii energetice puternice, care să justifice folosirea eficientă a resurselor de profil pe piața locală. De altfel, dezvoltarea unei puteri energetice respectabile i-ar asigura României și un loc superior în ierarhia statelor UE. Elaborarea unei noi strategii energetice, racordată la problemele pe care le ridică actuala criză economico-financiară, și proiectele guvernamentale anunțate în ultimii ani (Nabucco, AGRI etc.) s-ar înscrie în această orientare strategică.

Factorii de decizie de la București au posibilitatea să obțină o poziționare favorabilă a României în sistemul politicii energetice europene. Avantajele geostrategice ale țării, resursele naturale, capacitățile de producție și facilitățile energetice de care dispune, experiența de decenii în domeniu, gradul sporit de liberalizare și integrare al pieței interne, calitatea și costurile forței de muncă locale sunt argumente solide pe care autoritățile române le pot folosi în negocierile intereuropene. Totodată,

situarea țării în vecinătatea rezervoarelor de hidrocarburi din zona Caucaz-Caspica și din spațiul Orientului Apropiat și Mijlociu favorizează susținerea proiectelor energetice românești în plan european. Unele inițiative în acest sens s-au materializat, dar trebuie să remarcăm faptul că „diplomația energetică” a României se află încă la debutul său în cadrul Uniunii Europene.

În prezent, condițiile tehnologice, de management și de finanțare a sectorului energetic sunt foarte dure. Competiția internațională reclamă capitaluri imense și tehnologie performantă, iar producția trebuie să fie caracterizată prin calitate ridicată. Integrarea în rețelele energetice ale Uniunii Europene oferă o perspectivă clară energiei din România și de aceea, pe termen scurt și mediu, sunt necesare o serie de noi măsuri care să vizeze:

- investiții majore în rețehnologizare, eliminarea ineficiențelor din sistemul energetic și îndeplinirea angajamentelor față de UE care vor ajunge la scadență;
- valorificarea avantajelor ce derivă din sistemul de energie electrică și cel de gaze;
- vânzarea competitivă a activelor sau produselor statului din domeniul energiei;
- implicarea mai activă în proiectele energetice care favorizează țara noastră;
- și nu în ultimul rând, accelerarea reformei instituționale.

Devine clar că, în condițiile date, securitatea energetică a României nu mai depinde doar de resursele proprii, de potențialul ei economic sau de puterea ei națională. Este evident că scopurile și obiectivele acestei securități trebuie negociate la Bruxelles, cu cele mai importante companii străine din energetică, cu producătorii și consumatorii sociali, cu partenerii sociali din economie. Prin urmare, credem că securitatea energetică a României poate fi obținută preponderent în cadrul interdependențelor energetice europene, dar într-un parteneriat reciproc avantajos al Uniunii Europene cu Rusia.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Experiența ultimilor ani și mai ales recenta criză ce a cuprins întreg sistemul economico-financiar global, demonstrează că nu poate exista prosperitate și pace socială fără a se asigura securitatea la toate nivelurile, inclusiv securitatea economică. Acum mai mult ca oricând atingerea unui anumit nivel de securitate economică depinde de capacitatea statului de a agrega resursele la nivel intern și de a câștiga sau a menține accesul la resursele economice externe.

Securitatea energetică, ca latură aparține a securității economice, este strâns legată de orice acțiune sau inacțiune a oricărui actor al lanțului deținător-exploatator-producător-transportator-distribuitor-consumator, legată direct sau indirect de resursele energetice, ce are scopul de a influența sau controla alți actori. Prin urmare, riscul de natură energetică continuă să fie o permanență cu care se confruntă orice economie dependentă de resurse energetice externe, indiferent de gradul său de dezvoltare. Interdependența continuă să fie vectorul de realizare a securității energetice. Securitatea energetică a unui actor poate însemna securitatea energetică a altor actori interconectați cu acesta.

Politica energetică europeană s-a adaptat permanent în ultimii ani la noile realități geopolitice, geoeconomice și geostrategice și a urmărit să asigure, într-o modalitate mult mai integrată, aprovizionarea cu energie la prețuri accesibile, respectarea mecanismelor de piață, promovarea eficienței energetice și protecția mediului. Însă, credem că este nevoie de o Strategie energetică comprehensivă, care să identifice clar vulnerabilitățile și riscurile majore, să stabilească în mod concret obiective strategice realizabile și modalități de îndeplinire a lor, și, mai ales, direcțiile de acțiune pe termen

mediu și lung care să asigure un nivel mai ridicat de securitate energetică.

În materie de securitate energetică, cea mai presantă problemă a Uniunii Europene, dar și a celor cinci state riverane la Marea Neagră, rămâne siguranța aprovizionării cu resurse energetice, având în vedere dependența lor de hidrocarburile și rețele de transport rusești. Ele devin tot mai vulnerabile în fața anumitor jocuri energetice sub forma reducerii/sistării livrărilor, creșterii prețurilor sau dezvoltării unor trasee de transport alternative. De aceea, la nivel comunitar, este nevoie de interconectarea sistemelor, rețelelor și piețelor energetice interne, ceea ce ar permite sprijinul reciproc și distribuția resurselor între statele membre, diversificând oferta, flexibilizând cererea și capacitatea de stocare. La nivelul țărilor din spațiul pontic, se vizează reducerea dependenței de importuri, creșterea eficienței energetice, sporirea importanței țării respective în complexul energetic regional și ca intermediar energetic între Est și Vest etc.

Orice discuție despre asigurarea securității energetice a României ar trebui să plece de la o realitate simplă, și anume: rezervele de resurse energetice naționale se reduc continuu, iar Rusia reprezintă principala sursă de acoperire a deficitului energetic al țării noastre. În aceste condiții, autoritățile guvernamentale și-au propus obiective îndrăznețe în cadrul Strategiei energetice naționale, care dacă ar fi realizate ar putea să maximizeze potențialul energetic deosebit de care dispune țara noastră și ar reuși să-și satisfacă necesarul de energie la un preț cât mai scăzut, în condiții de calitate și siguranță în alimentare.

Deși statul rămâne în continuare proprietarul unor resurse energetice relativ importante, România nu-și poate satisface, în condițiile crizei economico-financiare, ale globalizării și accentuării competiției pe piețele regionale și internaționale, necesitățile interne de consum. Prin urmare, credem că

securitatea energetică a țării noastre poate fi obținută preponderent în cadrul interdependențelor energetice europene, dar într-un parteneriat reciproc avantajos al Uniunii Europene cu Rusia. Securitate energetică a României poate însemna o mai mare securitate energetică pe plan european, iar creșterea securității energetice comunitare înseamnă o mai mare securitate energetică pentru țara noastră.

EDITURA UNIVERSITĂȚII NAȚIONALE DE APĂRARE “CAROL I”

Redactor: Cristina BOGZEANU
Tehnoredactor: Mirela ATANASIU

Bun de tipar: 15.10.2010

Hârtie: A3
Coli tipar: 4

Format: A5
Coli editură: 2

Lucrarea conține 64 pagini
Tipografia Universității Naționale de Apărare “Carol I”

CENTRUL DE STUDII STRATEGICE DE APĂRARE ȘI SECURITATE

Șoseaua Pandurilor, nr. 68-72, sector 5, București
Telefon: (021) 319.56.49, Fax: (021) 319.55.93
E-mail: cssas@unap.ro, Site: <http://cssas.unap.ro>

0162/1607/2010

C. 323/2010